

De textielnijverheid

125 jaar geschiedenis...

Een status quaestionis van de Zottegemse textielbedrijven

AUTEURS: Olivier Van Rode
FOTOGRAFIE: Kurt Waegeman
CARTOGRAFIE: Kurt Waegeman

heid te Zottegem.

Zottegem, een klein Zuid-Oostvlaams stadje dat bekend staat als poort van de Vlaamse Ardennen en Egmontstad bij uitstek, kan terugblikken op een ooit zeer bloeiende textielnijverheid.

De toenemende wereldwijde concurrentie in het laatste kwart van de twintigste eeuw zorgde ervoor dat de meeste bedrijven nu opgedoekt zijn. Enkel de firma's Cantaert, Cousy en De Clercq bleven overeind. Van de andere spelers blijven veelal nog enkel de gebouwen overeind, als stille getuigen van een vergane glorie. Vaak kregen zij, volledig of gedeeltelijk, een nieuwe bestemming. Soms werd een gedeelte van het bedrijfsarchief bewaard, en wacht dit op ontsluiting. Veelal berust het echter nog in moeilijk toegankelijke privéhanden. In andere gevallen blijven er geen fysieke resten meer over. Voor die bedrijven zijn we op de officiële archieven aangewezen, zoals het kadaster en de diensten voor bedrijfsvoorheffing.

Toen het Davidsfonds besliste om voor zijn jaarlijkse "Nacht van de geschiedenis" in 2009 het thema "textiel" te selecteren, zag men in Zottegem een gedroomde gelegenheid om dit vervagende aspect uit ons verleden opnieuw in de schijnwerpers te plaatsen.

Dit artikel hoopt een aanzet te geven voor een diepgaand onderzoek naar de Zottegemse textielindustrie, in al haar facetten. Daartoe wordt een overzicht geboden van de bedrijven die in Zottegem opgericht werden.

Dit artikel put hoofdzakelijk uit de licentiaatsverhandeling van de Zottegemse historicus Karsten Mainz¹. Andere geraadpleegde bronnen zijn de artikelen van de hand van Luc De Both² en Maaïke Teirlinck³, verschenen in de jaarboeken van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde, naast onuitgegeven informatie ter beschikking gesteld door diverse betrokkenen.

De Kazernestraat met op de achtergrond de drielaagige uitbreiding van de fabriek Schockaert. Het uithangbord op de gevel wijst de weg naar de andere vesting van de Schockaerts: de Sanitary Underwear Company op nr. 25. (ca. 1930)
Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem

1. 1 De pionier : Gustaaf Schockaert-Smeets

In 1882 nam Gustaaf Schockaert ontslag als leraar in de gemeenteschool. De schoolstrijd woedde in volle hevigheid, en de katholieke leraar kon zich niet langer verzoenen met de standpunten van de liberale regering Frère-Orban - Van Humbeeck. Maar Gustaaf Schockaert was niet van plan bij de pakken te blijven zitten. De oud-leraar begon samen met zijn echtgenote Marie-Louise Smeets met de vervaardiging van breigoed. Aanvankelijk plaatste het echtpaar enkele breimachines in hun huis in de huidige Musselystraat. Het kantkloswerk besteedden ze uit aan de toen nog talrijke thuiswerksters.

De voorgevel zoals ze er tegenwoordig uitziet.

In 1895 opende Gustaaf Schockaert dan een winkel in de Trapstraat. Drie jaar daarna verhuisde ook het

atelier naar de Trapstraat, in een nieuw opgetrokken fabriekscomplex. In 1899 werd een stoommachine geïnstalleerd om de productie te mechaniseren.

Rond 1900 liet Gustaaf Schockaert het beheer van de onderneming over aan zijn twee zonen, Leon en Joseph Schockaert. Onder hun leiding kende de textiel fabriek een grote expansie. Het bedrijf werd stelselmatig uitgebreid en het vermogen van de stoommachine werd herhaaldelijk opgedreven. Het bedrijf had zich inmiddels gespecialiseerd in boven-, onder- en badgoed; zowel lingerie als tricot ensembles en herenpulls werden er geproduceerd.

Na de Eerste Wereldoorlog was het bedrijf door de opeenvolgende uitbreidingen uitgegroeid tot één van de grootste bonnetteriedebedrijven in België. De bedrijfsgebouwen, voor een totale oppervlakte van 43 are 5, omvatten een winkel, een machinekamer, productieruimtes en magazijnen. Eind 1919 werd aan de Fabriekstraat die later werd omgedoopt tot Gustaaf Schockaertstraat een nieuwe productiehal opgetrokken,

¹ MAINZ (Karsten), Over bouwen en verbouwen. De textielnijverheid in het arrondissement Aalst (1914-1944) : een industriële archeologie, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 2001, 395 p.

² DE BOTH (Luc), "Een beperkte 'tour d'horizon' van de Zottegemse bonnetterie- en textielnijverheid.", in: Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde, VIII, 1997, pp. 39-45.

³ TEIRLINCK (Maaike), "Zottegem van bedrijvige vlek tot industrieel centrum.", in: Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde, XIII, 2007, 1, pp. 131-147.

Boven en onder: Een zeldzaam zicht op de activiteiten binnen de breigoedfabriek. (1924)
Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

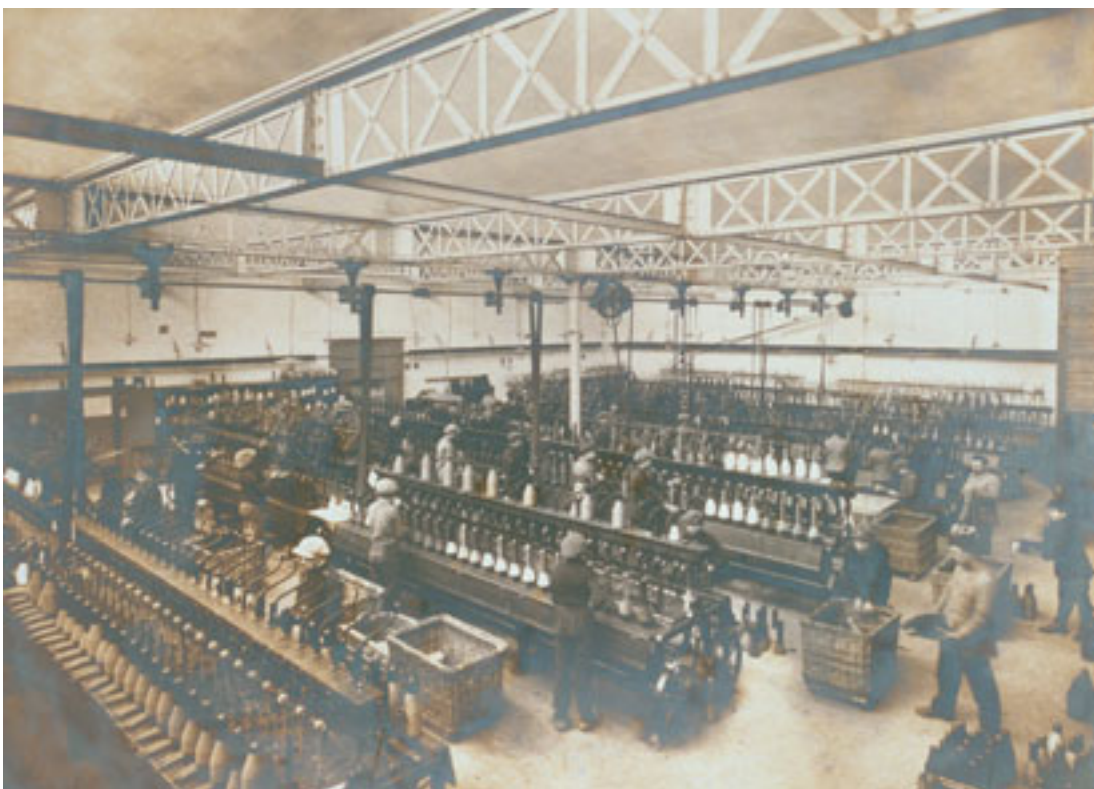
met een oppervlakte van nog eens 3 are.

In 1924 werd de fabriek bovendien ingebracht in een nieuwe nv "Société Générale des Textiles", wat maakte dat de familieonderneming nu ook van buitenaf kapitaal kon aantrekken.

In 1927 werd het fabrieksareaal dan nogmaals uitgebreid met 5 are 20, tot een totaal van 48 are 70.

Men voegde een drielaagige constructie toe op de kruising van de Fabriekstraat met de Trapstraat. De gevel was nog opgetrokken in bakstenen, maar voor het eerst in Zottegem werden de dragende structuren van een dergelijk gebouw gemaakt met gewapend beton.

In de jaren 1930 nam de derde generatie het roer over, met Gustaafs kleinzonen Paul en Leon

Het toekomstige 'Administratief Centrum Zottegem' krijgt zijn plaats in een gedeelte van het complex van de voormalige Sanitary Underwear Company.

Schockaert. Onder hun leiding kende het bedrijf in de late jaren 1940 en 1950 zijn topjaren. Zij loodsten het bedrijf ook door de Tweede Wereldoorlog.

Tijdens de Duitse bezetting werkte de fabriek door, zij het met beperkte capaciteit. Uit het dossier van de militaire auditeur Lefèvre over gedelegeerd bestuurder Paul Schockaert blijkt dat slechts 30 procent van het materieel in gebruik was. En de aanklacht wegens economische collaboratie, die tegen het bedrijf ahangig was gemaakt, werd met vrijspraak beslecht. Het argument dat het openhouden van de fabriek vele Zottegemnaren had gevrijwaard van verplichte tewerkstelling in Duitsland werd door het krijgsrecht gevolgd.

De Fabrikstraat te Zottegem met de voorgevel van Sanitary met daarachter het enig overgebleven gedeelte van de breigoedfabriek. *Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem*

In 1945, direct na de oorlog, werd een deel van de fabrieksgebouwen afgebroken en heropgebouwd, en werd het fabrieksareaal een laatste keer uitgebreid tot 50,5 are. In de jaren 1950 werd ook de stoomaandrijving verwijderd en vervangen door elektrische motoren.

De jaren 1960 leidden echter het verval in. Investerings en modernisering bleven uit en een deel van het familievermogen werd uit het bedrijf gehaald. In een periode van kwijnende afzetmarkten was dit het scenario bij uitstek voor een onzachte landing...

Ook de vierde generatie, met Teddy, Jo en Christian Schockaert die in 1966 het bestuur overnam, kon het tij niet meer keren. In 1975 viel het doek definitief over de Zottegemse pioniersfirma.

1.2 Sanitary Underwear Company (S.U.C.)

Tijdens de jaren van expansie groeide uit het bedrijf van de Schockaerts een tweede grote textielabriek. Onder impuls van Joseph Schockaert, die samen met zijn broer Leon al het beheer had over de fabriek van hun vader, werd in 1909 de "Sanitary Underwear Company" (S.U.C.) opgericht, met financiële inbreng van de familie Schockaert, de Londense breigoedgrosier Downings Ltd., de Luikse familie Baar-Lechatier, de Zottegemse brouwer De Wilde en de familie Van Steenberghe.

De nieuwe fabriek werd ingeplant op een perceel tuingrond aan de Fabrikstraat, de latere Gustaaf Schockaertstraat, aanpalend aan de Schockaertfabriek.

Dit perceel van 52 are 20, waarvan 33 are 20 gebruikt werd voor de fabrieksgebouwen, was voordien ook al eigendom van de “Oude Werkhuizen Schockaert-Smeets”.

Het centrale fabrieksgedeelte behoort tot de eerste betonnen gebouwen in België, en heeft daarom een bijzondere industrieel-archeologische waarde.

Het was voor die tijd revolutionair dat drie gevels volledig werden opgebouwd uit ter plaatse gestort gewapend beton. De zuidelijke zijgevel werd opgetrokken uit een skelet van gewapend beton, opgevuld met metselwerk uit rode baksteen. Die betonskeletbouw liet toe om per bouwlaag elk gewelfvlak of “travee” te voorzien van een groot venster, versterkt met ijzeren roeden. Het geheel werd afgedekt met een plat dak, afgeboord met een betonnen balustrade.

In de zuidoostelijke hoek kwam een vierkante betonnen watertoren, met een waterbekken uit geklonken metalen platen. Dit waterbekken werd aanvankelijk gevoed uit eigen waterputten in de naburige gemeente Godveerdegem, die via een leidingssysteem met de fabriek verbonden waren.

Naast het hoofdgebouw verrees een achtkantige fabrieksschoorsteen uit betonmetselwerk, versterkt met ijzeren banden. En ook het aanpalende machinegebouw werd volledig uit beton opgetrokken.

Het machinepark werd van meetaf aan aangedreven door een stoommachine, waarvan het vermogen al in 1910 werd opgedreven. De stoom werd opgewekt in twee grote Lancashire stoomketels van

elk 10 atmosfeer, die in 1909 waren gegoten in de “Usines de Jumet S.A.”⁴.

Directeur van de nieuwe fabriek werd Herbert De Puysseleer, echtgenoot van Berthe Schockaert, en eveneens de ingenieur die de plannen voor de nieuwe fabriek opmaakte. De Puysseleer werkte wel onder medetoezicht van zijn schoonvader Gustaaf Schockaert en zijn schoonbroers Leon en Joseph.

Aanvankelijk werd deze nieuwe firma uitsluitend opgericht voor de productie van speciaal ondergoed

De voorgevel van de Sanitary Underwear Company, met in het verlengde de ‘Société générale des Textiles’ (ca. 1930).
Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

⁴ Voor meer gegevens betreffende deze stoomketels verwijzen we naar het volgende artikel :

LAMARCQ (Danny), FRANCOIS (Eddy) en FERFERS (Thierry), “De Lancashire stoomketels in de ‘Sanitary’”, in: Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde, XIII, 2007, 1, pp. 153-161.

De ‘Lancashire’ stoomketels uit 1909. Tussen 2003 en 2006 werden stoomketels en machinegebouw aan een grondige renovatie onderworpen, met het zicht op de opening van een stoomketelmuseum, bij de ingebruikname van het vernieuwde Sanitary-gebouw als Zottegems administratief centrum.
Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

voor Engeland en het Britse Gemenebest. Ze produceerde weinig of niets voor de inlandse markt, en beconcurrerde op die manier minimaal het moederbedrijf. Die quasi-exclusieve oriëntatie op de Britse markt verklaart direct de Engelstalige naam van de onderneming.

In 1910 deed het bedrijf afstand van een groot deel van de onbebouwde terreinen waardoor het fabrieksareaal slonk tot 39 are 30.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd alle activiteit gestaakt⁵, maar in 1916 werden de fabrieksgebouwen wel een eerste keer uitgebreid. Onmiddellijk na de wapenstilstand van november 1918 werd de productie hervat. In 1923 volgde dan een tweede uitbreiding. Jammer genoeg bleef van geen van beide uitbreidingen, noch van 1916 noch van 1923, enig document bewaard, zodat onduidelijk is wat er precies bijgebouwd werd.

Karsten Mainz vermoedt dat de aanbouw, links van het betonnen hoofdgebouw, bij één van die uitbreidingen opgetrokken werd⁶.

Gedurende de jaren 1920 groeide de exportgerichte S.U.C. uit tot een middelgrote onderneming, die in 1926 al 322 mensen tewerk stelde. Hiermee was zij na de “Société générale des Textiles” de tweede werkgever in Zottegem.

De beurscrash van 1929, en de wereldwijde recessie

die erop volgde, trof de volledig exportgerichte firma echter bijzonder hard. Het Engelse protectionisme en het sluiten van de afzetmarkten noopte de firma zelfs tot het nagenoeg volledig stilleggen van de bedrijvigheid in het crisisjaar 1930.

Ondanks de crash weten we dat het fabrieksareaal in 1929 opnieuw aanzienlijk werd uitgebreid, tot een totale oppervlakte van 54 are 10, en dus zelfs een stuk groter dan het oorspronkelijke perceel uit 1909. Ook van de eventuele bouwactiviteiten die in 1929 plaatsvonden, zijn echter geen documenten bewaard gebleven.

Om aan de crisis het hoofd te bieden richtte men zich vanaf het daaropvolgende jaar 1931 meer op de binnenlandse markt, naast export naar nieuwe buitenlandse afzetmarkten zoals Nederland, Luxemburg, Denemarken, Noorwegen, Marokko en Egypte.

Daar bovenop boorde de S.U.C. naast het traditionele jongens- en herenondergoed nu ook de relatief nieuwe markt van het damesondergoed aan. Men vervaardigde gebreid ondergoed in katoen, wol, zijde, satijn en nylon, dat verkocht werd onder de merknamen “SSS”, “Sany”, “Sanimat”, “Sanilèse” en “Ribconfort”.

Medio jaren 1930 werden dan nog enkele belangrijke bestellingen voor het Belgische leger binnengehaald, een extra stimulans voor de productie, die het bedrijf de nodige ademruimte boden om de crisisjaren het hoofd te bieden.

De familie Schockaert bleef tegelijk ook sterk geïnteresseerd in de Britse markt. Men zou zelfs heel concrete plannen gekoesterd hebben voor het opstarten van een productie in Engeland zelf. Hiervoor zouden de Schockaerts de jonge germanist Leon De Vos

⁵ “Sanitary Co in het goud”, in: De Beiaard dd. 10/10/1959.

⁶ MAINZ (Karsten), op. cit., p. 328.

Interieur van de intussen gesloopte productiehal naast het hoofdgebouw. (1998) Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

benaderd hebben, die na zijn doctoraat in hun fabriek aan de slag was gegaan. Hij zou gevraagd zijn om zich met zijn gezin in Engeland te gaan vestigen om daar een fabriek voor de Schockaerts op te richten. De oorlog zou die plannen dwarsbomen⁷, en Leon De Vos zou nadien zelf een breigoedfabriek oprichten in Zottegem.

Na de Tweede Wereldoorlog volgde dan de gouden periode voor de “Sanitary Underwear Company”, van de late jaren 1940 tot medio jaren 1960. In 1949 werden de fabrieksgebouwen nog een laatste keer uitgebreid.

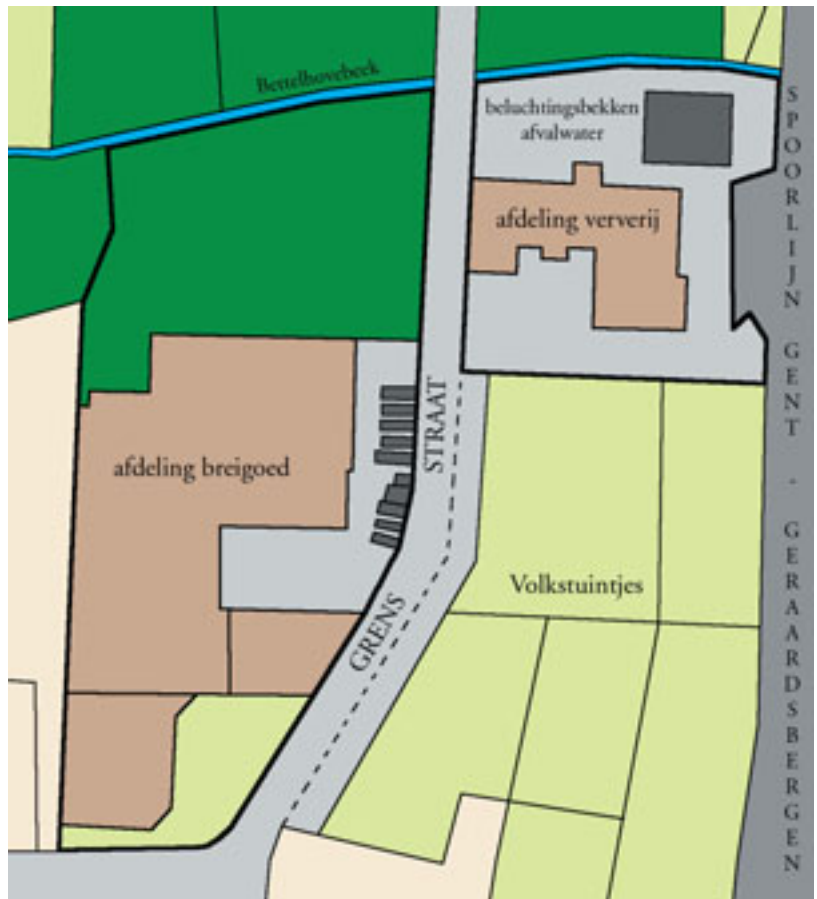
Het succes tijdens die gouden tijd was in grote mate te danken aan de productie van damesondergoed uit nylon en satijn, dat onder meer naar de toenmalige U.S.S.R. werd uitgevoerd. Ook de relatief ongeschonden staat waarin de S.U.C. uit de oorlog was gekomen, bood aanvankelijk een groot concurrentievoordeel tegenover andere landen, waar de oorlogschade veel aanzienlijker was.

In die periode werkten er bij de “Sanitary Underwear Company” zo’n 500 mensen, voornamelijk vrouwen. En daar bovenop stelde het bedrijf nog eens 70 tot 80 personen te werk in het atelier van de gezusters Van den Berge aan de Groenlaan te Herzele. Het succes van de onderneming weerspiegelde zich eveneens in het feit dat haar directeur, Herbert de Puyssleer, jarenlang het voorzitterschap heeft waargenomen van het Belgisch Verbond van Breigoedfabrikanten.

Directeur Herbert De Puyssleer werd na zijn overlijden in 1952 opgevolgd door François Hanin uit Marloie, een deelgehucht van de Waalse gemeente Marche-en-Famenne. Deze nieuwe directeur uit de Ardennen liet de dagelijkse leiding van het bedrijf echter over aan de Zottegemse textielingenieur Jules De l’Arbre, echtgenoot van Lucette Everaert, de kleindochter van Gustaaf Schockaert. Zo behield de familie ook de feitelijke controle over haar dochteronderneming. Onder het bestuur van Hanin beleefde de S.U.C. nog een aantal voorspoedige jaren.

Onder Hanin en De l’Arbre werden een aantal

⁷ Deze informatie, betreffende het voornemen van de Schockaerts om Leon De Vos naar Engeland te sturen, werd mij begin december 2008 toevertrouwd door Marie-Christine De Vos, Leons vijfde dochter, die geboren werd in 1944. Zij vertelde mij dat haar vader haar ooit had gezegd dat het door de oorlog kwam dat zij in België geboren was, en niet in Engeland. Mocht in 1940 de Tweede Wereldoorlog niet uitgebroken zijn, dan was zij waarschijnlijk ergens in Engeland geboren. Ik beschik niet over geschreven bronnen die dit kunnen bevestigen, maar er zijn ook geen redenen om aan te nemen dat Leon De Vos de waarheid niet zou gesproken hebben.

elektromotoren geïnstalleerd, en schakelde het bedrijf volledig over op elektrische aandrijving. Dit gebeurde waarschijnlijk in 1964, wanneer de kadastrale bronnen gewag maken van “*een vermeerdering van de outillage*”. Na 1964 wordt ook nooit meer gesproken over een “stoombreigoedfabriek”, zoals voordien, maar houdt men het op een “breigoedfabriek”.

Actuele plattegrond van de ‘Etablissements Cantaert & Fils’.

In de jaren 1970, toen het volop bergaf begon te gaan, werd Hanin bedankt voor bewezen diensten, en nam Jules De l’Arbre het beheer volledig in handen. En na diens pensionering in 1975 nam Jacques Claeys, de achterkleinzoon van Gustaaf Schockaert, het roer over. Op die manier namen de Schockaerts ook op papier volledig de touwtjes opnieuw in handen. Maar op dat moment waren de gouden jaren al lang voorbij. In 1984 kon het bedrijf nog zijn 75-jarig bestaan vieren in aanwezigheid van prins Albert. Maar in 1989 werd de S.U.C. overgenomen door de Nederlandse textielgroep “Ten Cate”, die in september 1992 de productie in Zottegem stopzette en nog meer personeel ontsloeg.

1.3 Établissements Paul Cantaert et Fils

Van 1882 tot aan de Eerste Wereldoorlog vormde de familie Schockaert de voornaamste werkgever in Zottegem, als enige grote speler binnen de lokale textielnijverheid. Tijdens het interbellum kregen zij het gezelschap van enkele nieuwkomers die ook hun geluk kwamen beproeven.

Zicht op de ververij van Cantaert.

De eerste grote concurrent van de Schockaerts was Paul Cantaert-Demeyer. Hij richtte nog voor de Eerste Wereldoorlog, in 1908, een atelier op voor de vervaardiging van corsetten. Het werd een persoonlijke onderneming onder de naam Cantaert-Peltzer. Vanaf 1910 nam Paul Cantaert de algemene leiding waar, en na enkele voorspoedige jaren legde hij contacten met notaris Jules Van De Mergel, om het atelier uit te breiden tot een volwaardige breigoedfabriek. In 1913 bouwden beide vennoten een breigoedfabriek op een perceel van 67 are 90 aan het Kapelleveld (de latere Grensstraat) te Zottegem. Het werd een traditionele bakstenen constructie uit één bouwlaag, gedeeltelijk onderkelderd en bekroond met een zaagdak.

Na de Eerste Wereldoorlog, op 27 augustus 1919, verkocht notaris Van De Mergel zijn aandeel aan Paul Cantaert, die zo alleen eigenaar werd.

Dulcia, een nog overgebleven merknaam van de breigoedfabriek Cantaert.
Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

In 1923 werd het gebouw een eerste maal vergroot, maar van deze uitbreiding werden geen documenten teruggevonden. Wel weten we dat de perceelsgrootte tegelijk ingeperkt werd tot 58 are 40.

In 1923 stichtte Paul Cantaert bovendien samen met de directeur van de S.U.C. - Herbert De Puyssseleer - de "Maatschappij in Gemeenschappelijke naam Cantaert & De Puyssseleer". Deze maatschappij richtte dan in 1924 naast de Cantaert fabriek een ververij en blekerij op, op een perceel van 7 are 30 aan het Kapelleveld. De nieuwe onderneming was van bij het begin quasi-uitsluitend actief voor de aanpalende breigoedfabriek van Paul Cantaert.

Ondanks de registratie als ververij werd in het bedrijf aanvankelijk enkel breigoed gebleekt. Pas met de introductie van gekleurd ondergoed, kort na de Tweede Wereldoorlog, werd er ook effectief geverfd.

De "Établissements Paul Cantaert" zelf produceerde ondergoed voor dames, heren en kinderen en stelde in 1926 al 92 personen te werk. In de jaren 1930 verdubbelde dit aantal. Deze onderneming verzorgde zelf het hele productieproces, van ontwerp over breien, bleken, knippen, stikken en verpakken. En ook voor de commercialisatie stond Cantaert zelf in. De producten werden aangeboden onder de merknamen 'Rayonna', 'Dulcia' en 'Gemma'. Het merk 'Dulcia' bestaat nog steeds, de twee andere merknamen zijn intussen verdwenen.

Naast de Zottegemse fabriek bezat Paul Cantaert ook een vertegenwoordiging in de Stormstraat 7a in Brussel.

In 1936 kwamen Pauls zonen Jacques, Willy en Jean Cantaert in de zaak. Op 17 augustus 1938 werd de maatschappij "Cantaert en De Puyssseleer" ontbonden, en werden breigoederenfabriek en aanpalende ververij-blekerij ondergebracht in de nieuw opgerichte pvba "Établissements Paul Cantaert et Fils". Het fabrieksareaal van de breigoedfabriek (zonder de blekerij) werd tegelijk uitgebreid tot 68 are 50, en in 1941 werd nogmaals 8 are 20 aangekocht.

Onder leiding van de tweede generatie groeide de "Établissements Paul Cantaert et Fils" uit tot één van de toonaangevende breigoedfabrieken in België. Jacques Cantaert zou tot 1980 de algemene leiding van het bedrijf waarnemen.

In 1941, in volle oorlog, werd dan het fabrieksgebouw zelf andermaal uitgebreid. Er kwamen een aantal bureauruimtes bij op een terrein dat aan twee zijden grensde aan de bestaande fabrieksgebouwen. Deze werden eveneens verbouwd om een vlotte doorgang naar de nieuwe burelen te verzekeren.

Bij de nieuwbouw werd grote aandacht besteed aan het esthetische aspect, met talrijke plantenkassen binnenin, en indrukwekkende glazen dakconstructies. Vermoedelijk wilde men een goede indruk nalaten

bij de klanten, een teken van het groeiende belang van de marketing binnen de ondernemingen.

Begin jaren 1950 begon men ook met de vervaardiging van bovenkleding zoals de productie van ensembles en herenpulls. Als gevolg daarvan groeide het bedrijf tot een personeelsbestand van 365 arbeiders en bedienden rond 1960. Omdat de onderneming steeds meer problemen kreeg om in het Zottegemse nog nieuw personeel aan te trekken, werden nieuwe ateliers geopend in Steenhuize (Herzele) en Idegem (Geraardsbergen).

Het bedrijf ging zich daarenboven vanaf de jaren 1960 ook richten op de export, eerst naar Nederland, en later naar Engeland, Frankrijk, Oostenrijk, de Verenigde Staten, het Midden-Oosten en Zuid-Afrika. Tegenwoordig wordt een deel van de productie ook afgezet in Scandinavië en Japan.

Omstreeks 1960 werd ook gestart met de productie van pyama's en badpakken.

Door voortdurend de nadruk te leggen op modernisering en innovatie kon de fabriek in 1963 al een dagelijkse productie van 25.000 stuks realiseren, in wol, katoen, nylon en andere eerste klas synthetische garen⁸.

Jacques Cantaert was van 1967 tot 1970 voorzitter

van de Federatie van de Belgische Textielnijverheid (FEBELTEX), nadat hij als afgevaardigde van de breigoedsector al tien jaar zetelde in de Beheerraad van de Federatie⁹. Hij was daarenboven ook nog voorzitter van het Centraal Comité van de Belgische Breigoednijverheid, en van de Vereniging van Europese Breigoedfabrikanten MAILLEUROP¹⁰.

Als voorzitter van FEBELTEX ijverde Jacques Cantaert voor het samengaan met de kledingfederatie, om te komen tot één groot geheel dat de bedrijven groepeerde, van de verwerking van de grondstoffen in de spinnerijen tot het confectioneren van de geweven en gebreide stoffen. Zijn opzet liep echter stuk op de verschillen in mentaliteit tussen de leiders van kapitaalintensieve, grote industriële ondernemingen en de confectieateliers met hoge toegevoegde waarde. ■■■

Het personeel van Cantaert in de jaren 1950.

Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

⁸ “Une firme dynamique : les éts Paul Cantaert & Fils”. Supplement bij de ‘Phare du Dimanche’ dd. 16/6/1963.

⁹ “Jacques Cantaert [1967-1970]. Oprichting interbedrijfs geneeskundige dienst – Actie van febeltext t.a.v. ‘Rapport De Bandt’”, in: DE GRIJSE (Victor-Hugo), Textiel. 50 jaar ondernemen voor een toekomst, Leuven, Davidsfonds, 2007, pp.54-57.

¹⁰ DE WOLF (Koenraad), Kunst in de fabriek. De nieuwe visie van Beervelde tot Dulcia. Roger Raveel – Raoul De Keyser – Etienne Elias – Reinier Lucassen – Antoon De Clerck – Roland Jooris, Gent, Stichting Mens en Cultuur, 1991, p. 40.

Cantaert kon in 1967 Eddy Merckx strikken om een promotiecampagne te ondersteunen. *Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.*

Vanaf 1967 fungeerde beroepsrenner Eddy Merckx als boegbeeld in de promotiecampagne van het bedrijf, en in de periode 1969-1971 vervaardigde Cantaert onder patent kledij van de Franse modeontwerper Jacques Estérel. In 1972 werd de merknaam 'Fado' gelanceerd, waarmee steeds meer overgeschakeld werd op de aanmaak van bovenkledij, en vanaf 1982 verwierf de firma een toonaangevende positie in de sector met het merk 'Blue Key'.

In 1970 werd de perceelsgrootte van de Zottegemse verveij aanzienlijk uitgebreid, van 7 are 30 tot maar liefst 68 are 65. Hiermee werd een reserve gecreëerd voor mogelijke uitbreidingen, die echter tot op heden uitbleven. Het grootste deel van de onbebouwde

terreinen werd verhuurd in de vorm van volks-tuintjes.

De toenemende mechanisering en rationalisering van de productie leidde immers gaandewijs tot een daling van het personeelsbestand, zodat de ateliers in Herzele en Geraardsbergen weer gesloten werden. Bovendien werd een belangrijk deel van de productie gedelocaliseerd naar Portugal (1981) en Polen (1991), waar de lonen gevoelig lager liggen. In 2001 telde de Zottegemse vestiging te Zottegem nog slechts 115 personeelsleden, 85 arbeiders en 30 bedienden¹¹.

Jacques, Willy en Jean Cantaert hadden elk een zoon. Guy, Michel en Pierre Cantaert, drie neven die als de derde generatie in 1975 in de zaak kwamen. In 1980 namen Guy en Michel Cantaert de leiding over van Jacques Cantaert.

Onder impuls van Michel Cantaert werd de arbeidsintensieve productie gedelocaliseerd. Vlak na zijn aantreden als bestuurder, in 1981, werden twee vestigingen van de firma geopend in Portugal, vier jaar voordat het land toetrad tot de toenmalige Europese Economische Gemeenschap op 6 juni 1985. En in 1991, vlak na de ineenstorting van het Communistische Oostblok, werd ook een Poolse vestiging van Cantaert geopend.

In het jaar 1980 werd ook met modecreaties gestart, in samenwerking met de firma's De Waele uit Kluis-

¹¹ De Beiaard dd.13/04/2001, p.1.

Met het merk Quincy maakte Cantaert kinderkledij tot een modeartikel. *Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.*

bergen en Carlier uit Ninove, onder de Auspiciën van het Textielplan. Het was toenmalig minister Willy Claes die het “Vijfjarenplan voor Textiel en Confectie” gelanceerd had met steunmaatregelen voor de noodlijdende Vlaamse textielnijverheid. Daarmee stapte Cantaert als eerste breigoedfirma in de modewereld “haut de gamme”, met een sterke reputatie op het vlak van de kwaliteit van het eindproduct en de flexibiliteit.

In december 1992 kreeg de firma te maken met een brand, die uitbrak achteraan in de ververij, in één van de stapelplaatsen. Hoewel de brandweer het vuur snel wist te bedwingen, liep de schade in de miljoenen Belgische franken. Machines, stapelplaatsen, breigoed en scheikundige producten gingen in de vlammen op¹².

Onder impuls van Guy Cantaert begon de firma in 1996 met twee eigen collecties onder de merknamen ‘Quincy’ voor meisjes en ‘Collection d’O’ voor dames. De kleren van ‘Quincy’ zijn ontworpen door Anouk Robyn, die ook de kindercollectie voor Dries Van Noten tekende. Na negen jaar was kinderkleding in 2006 goed voor de helft van de 6,2 miljoen euro die Cantaert omzet. Het merk stoelt op de filosofie dat meisjeskledij in se dameskledij is, aangepast aan het kind qua kleur en snit. Daardoor kon ook de kinderkledij uitgroeien tot een modeconcept.

1.4 The Cousy Knitwove Factory

Naast Cantaert kregen de Schockaerts als textielbaronnen ook nog het gezelschap van de Cousy’s. De familie Cousy bezat al sedert het einde van de 19^{de}

eeuw een confectiewinkel in de Hoogstraat, met de naam ‘Roodkapje’.

In 1924¹³ richtte Hector Cousy dan in Bevegem een breigoedatelier op langs de toenmalige Grotenbergse Steenweg, de huidige Grotenbergestraat. In 1926 nam zoon Louis het atelier over en vormde hij het om tot een elektrische breigoedfabriek. Dit ging gepaard met een uitbreiding van het pand van 8 are naar 11 are 20.

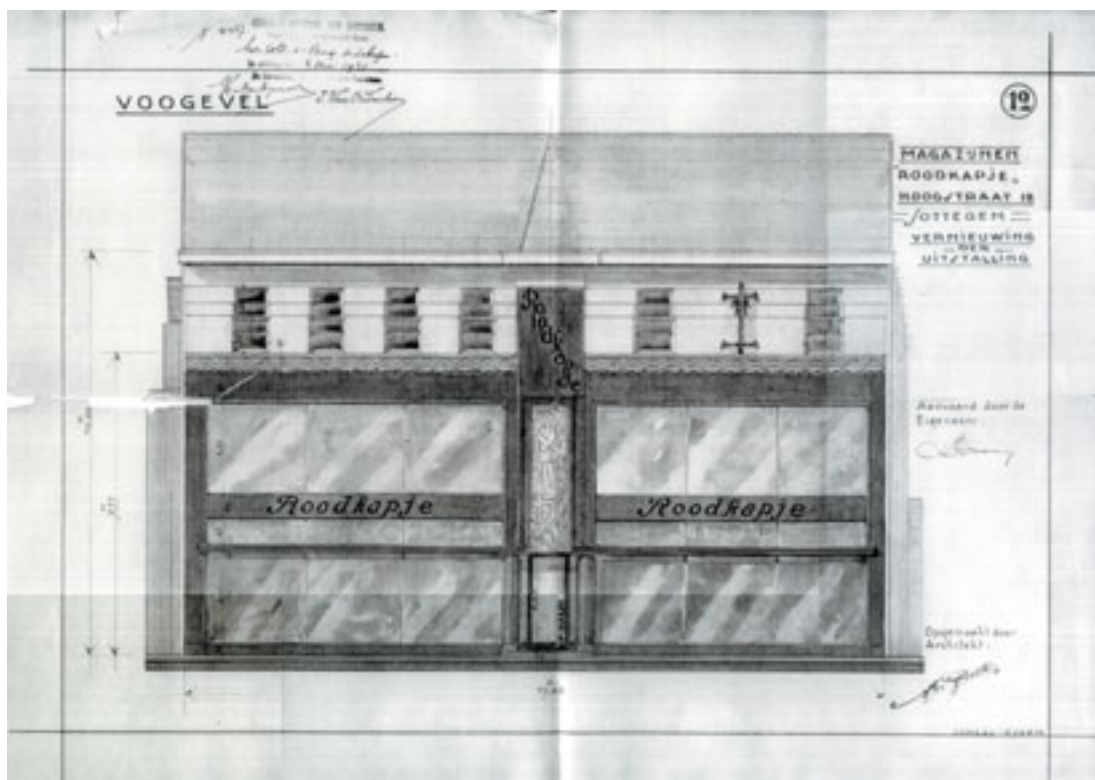
Op 7 november 1930 werd de nv ‘The Cousy Knitwove Factory’ opgericht door “*M. Hector-Joseph Cousy, Mevr. Marie-Melanie en Marie-Emma-Marguerite Cousy, bijgestaan en bemachtigd door haren wederzijdschen echtgenoot, heeren Albert en Guibert Coessens, heeren Louis-Pierre en Raoul-Constant Cousy en Mej. Madeleine-Marie-Emilie Cousy*”¹⁴. Het werkhuis en de confectiewinkel ‘Roodkapje’ werden in de nieuwe nv ondergebracht, evenals het in 1929 opgericht filiaal van ‘Roodkapje’ in de Lange Zoutstraat te Aalst. En in 1936 opende de nv nog een derde filiaal van ‘Roodkapje’ op de Markt van Oudenaarde.

Nog voor de Tweede Wereldoorlog trok Hector Cousy ■■■

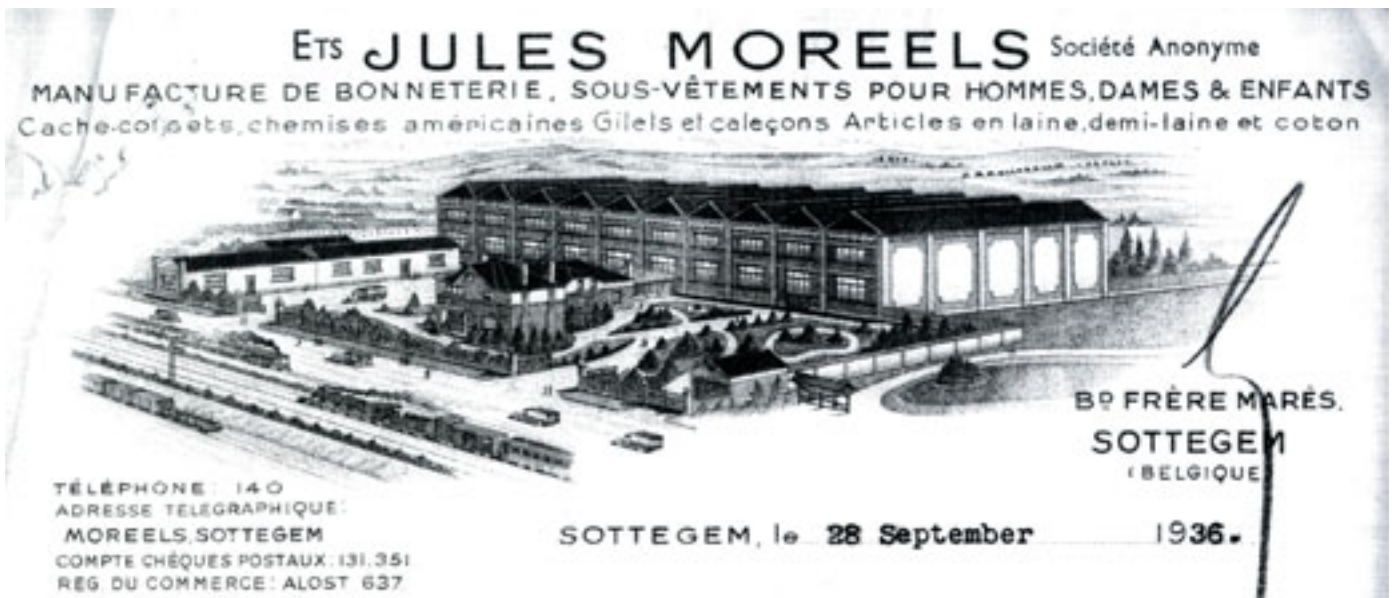
¹² “Brand richt voor miljoenen schade aan in breigoedfabriek Cantaert”, in: De Beiaard, 12/12/1992.

¹³ De website van Knitoffice, het huidige bedrijf van de Cousy’s, vermeldt 1920 als oprichtingsjaar. Vermoedelijk werd toen in de Hoogstraat met de productie gestart, en verhuisde die in 1924 naar de Grotenbergestraat. (zie <http://www.knitoffice.eu/nl/cousy/historiek>).

¹⁴ “Uittreksel der statuten” van de N.V., artikel 6. (Archief familie Cousy)

Aanvraag tot ‘vernieuwing der uitstalling’ van de magazijnen ‘Roodkapje’ gelegen in de Hoogstraat 18. Deze werd op 2 mei 1931 goedgekeurd door het toenmalige gemeentebestuur van ‘Sottegem’. Stad Zottegem, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening.

Briefhoofd van de N.V. 'Etablissements Jules Moreels'. (1936)
Stad Zottegem, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening.

zich terug uit de vennootschap. Tijdens de oorlog werd alle bedrijvigheid gestaakt.

Louis Cousy werd op 3 augustus 1944 thuis doodgeschoten, maar de overige vennoten zetten na de oorlog de nv verder tot in 1954. Het afhaken van een belangrijke klant¹⁵ speelde een grote rol in hun beslissing om de nv te ontbinden.

Inmiddels was de zoon van Louis Cousy, André, gehuwd met Lucile Van Melckebeke. Ze vestigden zich te Zottegem, Zavel 4, waar ze in 1953 een kledingzaak openden, gespecialiseerd in maatwerk. Op 19 januari 1954 startte het echtpaar de bvba Ancolux¹⁶, die breigoed vervaardigde onder het gelijknamige merk. Het betrof in hoofdzaak dameskledij die in de winkel aan de Zavel verkocht werd.

Bij de vereffening van de nv 'The Cousy Knitwove Factory' kocht André Cousy enkele machines op. In mei 1956 verhuisde de bvba naar het pand in de Stationsstraat 23.

Door progressieve investeringen in machines en andere productiemiddelen groeide de bvba Ancolux al gauw uit boven het niveau van huisatelier, en werd uitgekeken naar verkooppunten buiten de eigen zaak. Prospecties wezen uit dat de kinderkledingmarkt gunstige perspectieven bood, niet alleen in eigen land maar ook en vooral in Nederland. Het bedrijf schakelde daarom over op

een exportgerichte productie van kinderkleding.

De uitvoer naar Nederland zorgde voor een snelle productiegroei, zodat men in 1964 verplicht was de werkplaats te verhuizen naar een nieuw bedrijfspand in de Musselystraat 26/28.

Op 14 januari 1971 werd beslist om de bedrijfsnaam los te koppelen van de merknaam, en de bvba Ancolux werd omgevormd tot bvba André Cousy. Dankzij de modische en kwalitatief hoogstaande produkten wist men de omzet nog enkele jaren op peil te houden, voordat de concurrentie van lageloonlanden zich liet voelen. Naarmate de crisis voelbaar werd, richtte het bedrijf zich in toenemende mate terug op de verkoop in België, werd uitgekeken naar een spreiding van het cliënteel en naar andere afzetmogelijkheden. Vanaf de jaren 1980 schakelde men voor de afzet grotendeels over van de kleinhandel naar de groothandel. En enkele grote aanbestedingen gaven het bedrijf een nieuw elan (NMBS, RTT, Belgisch leger).

In juli 1985 verhuisde de fabriek naar haar huidige locatie, Vandendriesschestraat 10 (oorspronkelijk Buke 20), waar de zonen van André Cousy, Ludo en Wim vanaf 1990 het roer overnamen.

Vooral de laatste jaren evolueerde de productie naar hoog-modisch¹⁷ en kwaliteitsbreigoed in duurder grondstofsamenstellingen, zoals 100% lamswol en edele mengelingen, waaronder zijde, katoen, alpaga, cashmier. Men produceert ook steeds voor gekende merkenamen.

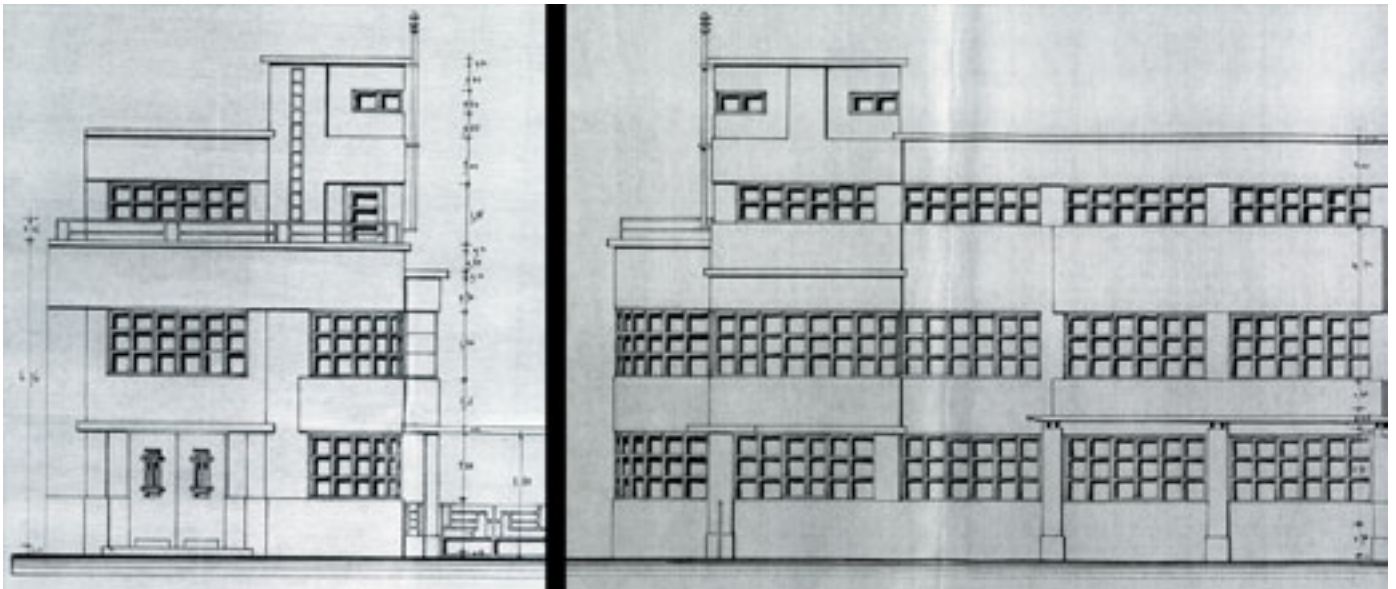
1.5 Établissements Jules Moreels

De persoonlijke onderneming "Jules Moreels-Brantegem" dateert eveneens uit 1924 met de breigoedfabriek aan de latere Broeder Marèsaan (in het gebouw waar momenteel de winkelketen Dreamland gevestigd is). Deze fabriek, die officieel pas in 1927 werd gebouwd, maar waarschijnlijk al vroeger in ge-

¹⁵ De erfgenamen Cousy vermoeden dat het ging om het Franse Paton, maar ze plaatsen er voorzichtigheidshalve enkele vraagtekens bij.

¹⁶ Voor de fabriek van André Cousy werd geput uit het volgende document : Bonnetterie A. Cousy B.V.B.A., historiek van de onderneming. Gestencild document in het archief van de familie Cousy.

¹⁷ Met "hoog-modisch" wordt productie bedoeld voor bekende ontwerpers, in tegenstelling tot "modieus" wat de meer populaire ontwerpen betreft.

bruik werd genomen, had een bedrijfsareaal van 3 are 30. Bouwaanvraag of bouwplannen zijn niet teruggevonden¹⁸.

Jules Moreels produceerde ondergoed voor heren, dames en kinderen in katoen, wol en kunstzijde, en vervaardigde ook confectie.

Aanvankelijk was de productie niet gemechaniseerd. Dit gebeurde pas twee jaar na de officiële oprichting, in 1929, bij de eerste vergroting van de fabriek. Hoewel de bronnen geen zekerheid bieden, gebeurde dit waarschijnlijk via gebruik van elektromotoren. Het gebruik van stoommachines werd immers in de verschillende bronnen meestal uitdrukkelijk vermeld, en er zijn ook geen sporen teruggevonden van een fabrieksschoorsteen. De vergroting betrof zowel de fabrieksgebouwen als het perceel, dat groeide tot 6 are 30.

Het bedrijf werd kort nadien nog twee maal uitgebreid, in 1932 en in 1933. Het areaal werd hierbij uitgebreid tot 11 are 50. In tegenstelling tot vele andere fabrieksgebouwen uit die tijd, zijn in het bedrijfsgebouw aan de Broeder Marèsiaan duidelijk invloeden merkbaar uit de toenmalige burgerlijke architectuur. Het gebouw vormde bovendien een stilistische eenheid met de eveneens op het perceel opgetrokken, maar intussen verdwenen directeurswoning. Het gebouw valt vooral op door het strakke lijnen- en vormenspel, een duidelijke verwijzing naar het toen zeer succesrijke cubisme.

Op 31 december 1940, onder Duitse bezetting, werd de fabriek ingebracht in de in 1935 opgerichte nv “Établissements Jules Moreels”, of JUMO.

Het bedrijf kende nog een gouden tijd na de Tweede Wereldoorlog. In 1949 werden verdere verbouwingen uitgevoerd, en de perceelsoppervlakte werd nagenoeg verdubbeld tot 29 are 60. Twee jaar nadien werd de n.v. ontbonden, en werd de fabriek overge-

dragen aan een nieuwe pvba met de naam “Immobilier Moreels – Van Brantegem Jules Leo”.

In 1952 volgde nog een laatste vergroting van het bedrijfsgebouw, en werd het bedrijfsareaal verder uitgebreid tot 46 are 55.

Vanaf de jaren 1960 ging het echter constant bergaf, en in 1975 sloot het bedrijf zijn deuren. In de jaren 1980 vestigde het speelgoedbedrijf Lima zich in de bedrijfsgebouwen dat later een filiaal werd van de keten Dreamland.

1.6 Bonneterie des Flandres

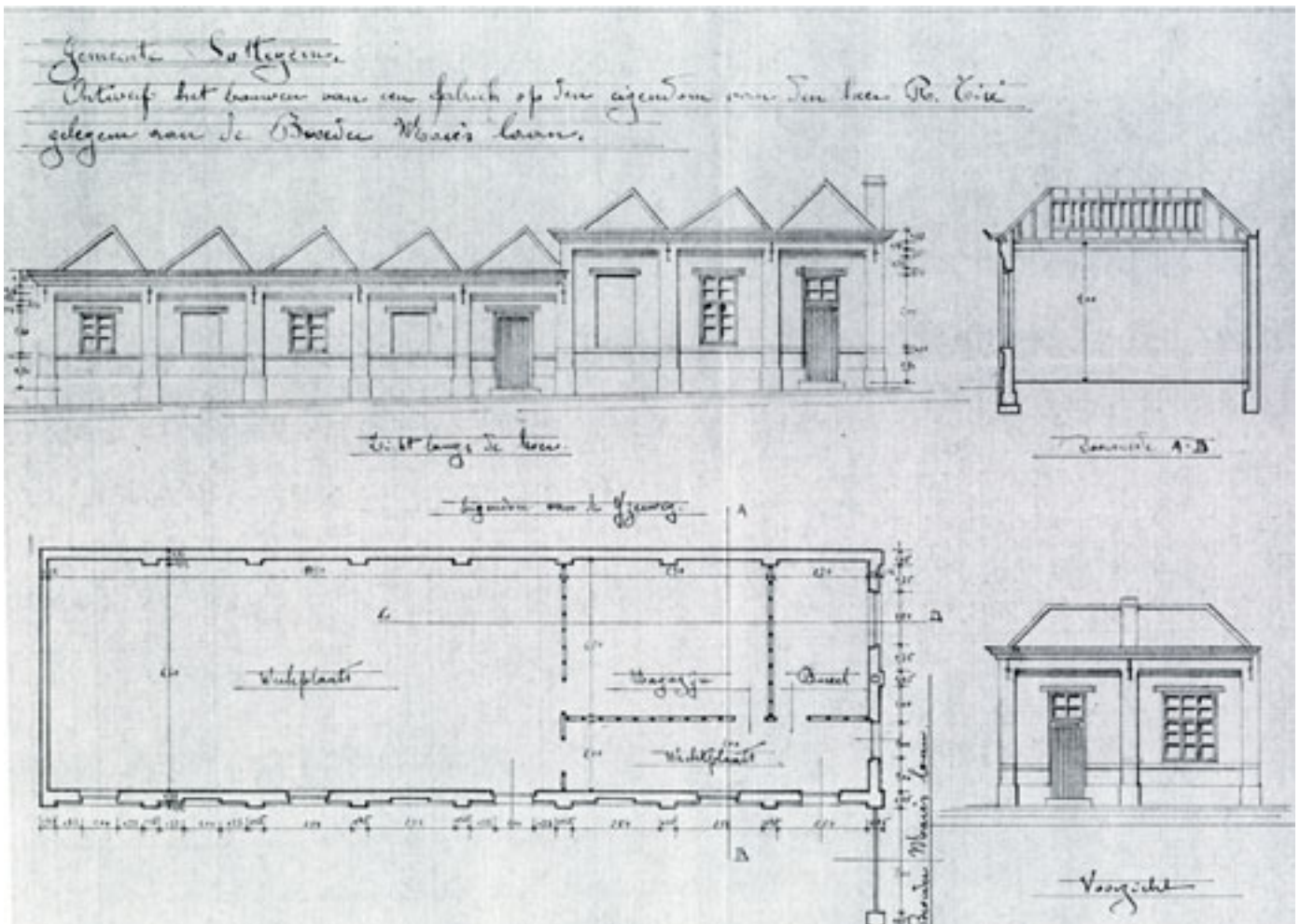
In 1926 richtte de nijveraar R. Tiré uit Strijpen naast zijn textielwinkel aan de Broeder Marèsiaan een breigoedfabriek op, op een perceel van 6 are 40. Het fabriekje zelf, dat bestond uit een werkhuis en een magazijn, besloeg slechts 1 are 40. Het was een eenvoudige constructie, één bouwlaag met acht traveeën, opgetrokken uit baksteen en bekroond met een zaagdak. De eerste drie traveeën aan de straatzijde waren hoger dan de rest van het gebouw.

Nauwelijks een jaar na de oprichting werd de aanpalende textielwinkel uit 1923 in het gebouw geïncorporeerd, en groeide de perceelsoppervlakte tot 7 are 40.

Na twee jaar, op 7 februari 1928, werd de fabriek ondergebracht in de nv “Bonneterie des Flandres”, die nieuw opgericht werd door R. Tiré en H. Moreels, vermoedelijk een verwant van Jules Moreels, die even-

Voor- en zijgevelplan van de fabriek J. Moreels uit 1932. *Stad Zottegem, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening.*

¹⁸ Het is inderdaad zo dat de gebouwen pas in 1927 officieel vermeld worden. De nijverheidstelling van 1926 bewijst echter dat de nv toen al werkzaam was. Karsten Mainz stelt: “Het is uiteraard mogelijk dat de onderneming toen elders in Zottegem actief was, maar waarschijnlijker is dat de bouwactiviteiten geruime tijd voor de aangifte bij het kadaster plaatsvonden”.

Een fragment uit de bouwplannen van de breigoedfabriek Tiré. Linksboven de gevel gezien van op de koer, rechtsonder de voorgevel aan de Broeder Marès laan. (1926) *Stad Zottegem, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening.*

eens een textiel fabriek leidde in de Broeder Marès laan.

De productie in de “Bonneterie de Flandres” oversteeg echter nooit het ambachtelijke niveau, en het bedrijf overleefde de crisis van begin de jaren 1930 niet. De nv werd al in 1932 ontbonden, na een bestaan van amper vier jaar.

1.7 Bonneterie de Sottegem

In hetzelfde jaar 1926 kocht R. Tiré ook nog een perceel landbouwgrond aan de Godveerdegemstraat, waarop hij een tweede werkhuis oprichtte. Het was een eenvoudige bakstenen constructie met één enkele bouwlaag en 4 traveeën aan de straatzijde, bekroond met een vierdelig zaagdak.

Op 7 september 1926 stichtte hij samen met enkele andere vennoten de nv “Bonneterie de Sottegem”, waarin hij het gebouw onderbracht.

Drie maanden na de oprichting werkten er 26 personen, waarvan 20 vrouwen. Net als bij de aanpalende

“Bonneterie des Flandres” ging het ook hier om ambachtelijke productie, en werden er geen sporen van mechanisatie teruggevonden.

Deze nv bleef 15 jaar actief tot ze in 1941 ontbonden werd. Het werkhuis aan de Godveerdegemstraat werd echter al op 11 januari 1939 van de hand gedaan.

1.8 De Lobelle-De Mulder

In 1930 werd de “Maatschappij in Gezamenlijke Naam Ch. De Lobelle & V. De Mulder” gesticht, met de mechanische productie van breigoed als doel. Op een perceel tuingrond aan de Grotenbergstraat werd hiervoor een elektrische breigoedfabriek gebouwd. De eerste cruciale jaren vielen echter samen met de zware crisis van de wereldeconomie, en het bedrijf is deze waarschijnlijk nooit te boven gekomen. De activiteiten werden al in 1937 stopgezet.

1.9 De Clercq Gebroeders

Begin 1932, na een tiental jaar loondienst bij de firma Schockaert, stichtte August De Clercq samen met Romain Van Der Zwalmen een breigoedfabriek op te Leeuwergem¹⁹. August De Clercq werd de bedrijfsleider, en Romain Van Der Zwalmen de technisch verantwoordelijke van de als een feitelijke vereniging opgerichte “Bonneterie De Clercq en Van Der Zwalmen”.

¹⁹ De gegevens over het bedrijf De Clercq werden gehaald uit “Familie De Clercq al meer dan 75 jaar Zottegems fabrikant van pullovers en sportkledij.”, in: De Beiaard, 2/1/2009, p. 10. Deze informatie werd aangevuld met informatie die door Jacques De Clercq ter beschikking werd gesteld.

Het oorspronkelijke opzet was de productie van breigoedartikelen zoals pullovers, cardigans of debardeurs voor de modesector.

In 1935 kwamen de drie broers van August De Clercq, Lucien, Leopold en Marcel in de zaak. Vier jaar later verliet Romain Van Der Zwalmen het bedrijf om in Geraadsbergen een eigen onderneming op te starten. De feitelijke ontbinding van de firma De Clercq - Van Der Zwalmen volgde in 1942.

Tijdens de daaropvolgende oorlogsjaren zou het bedrijf stil hebben gelegen, en dit duurde tot 1 juli 1946, wanneer de vier gebroeders De Clercq, samen met hun andere broers Gaston, Hector en Albert de N.V. "Breigoederenfabriek De Clercq Gebroeders" stichtten. Bij een kapitaalverhoging in 1949 werd het oorspronkelijke startkapitaal van 600 000 BEF verdubbeld, maar de meerderheid bleef in handen van August De Clercq.

In de jaren 1950 verlieten verschillende broers het bedrijf om een eigen firma op te richten, terwijl de twee zonen van August, Julien en Etienne De Clercq, respectievelijk de technische leiding en de productieleiding op zich namen. In 1970 kwam ook hun broer Jacques in het bedrijf. De erfgenamen van de in 1967 overleden August verwierven ook alle aandelen van de breigoedfabriek.

Op 14 april 1972 werd een nieuw pand geopend, op 100 meter van het oude, waarin de confectie ondergebracht werd. De breiafdeling bleef gevestigd in de oorspronkelijke gebouwen.

Tegelijk zette het bedrijf de stap naar de sportwereld, met het merk Decca, dat ook nu nog - jaren later - garant staat voor hoogwaardige sportkledij.

Na de indiensttreding in 1985 van Eddy De Clercq, zoon van Etienne, als techniek in de breiafdeling richtte de productie van breigoedartikelen zich naast de modische sector ook meer en meer op aanbestedende overheden.

Na het bruggpensioen van zijn broers Julien in 1990 en Etienne in 1996, nam Jacques De Clercq het dagelijks bestuur volledig op zich. De firma was dan vooral actief in sportkledij, vooral wielrennerskledij, en in de breigoedsector, met toenemende specialisatie in uniform- en promotiekledij.

In 1999 verhuisde de firma tijdelijk naar Ternat om samen te gaan met de firma Boneti, de voortzetting van

het door Hector De Clercq in 1948 opgerichte Bonetissa. De bedoeling van de verhuis was een volledige vernieuwing van de gebouwen in Leeuwergerm, en in september 2000 keerde Decca terug naar Zottegem. Sofie De Clercq, dochter van Jacques, trad op dat moment in dienst.

Sedert 2007 werd afgestapt van de productie van breigoed voor de modische sector, en richt men zich nog uitsluitend op de Decca sportkleding en de aanbestedende overheden.

Boven: hoogwaardige sportkledij van Decca. De Clercq Gebroeders - DECCA N.V.
Onder: Het breigoedfabriekje De Smet te Leeuwergerm. Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

1.10 Breigoederenfabriek De Smet

Omstreeks de vorige eeuwwisseling richtte Frans De Smet op de hoek van de Buke met de Gentssteenweg een breigoedfabriekje op, waar vooral vrouwen uit de gemeente Leeuwergerm tewerkgesteld werden. De fabriek produceerde breigoed voor kinderen, maar specialiseerde zich meer en meer in het vervaardigen van lijfrokken en onderrokken, die zelfs naar Belgisch Congo geëxporteerd werden.

De fabriek werd in 1951 gesloten²⁰.

²⁰ HANSCUTTER (Werner), "Leeuwergerm", in: HOEBEKE (Marcel) en VAN DEN BOSSCHE (Michel) (red.), Beelden van toen. Zottegem, Velzeke, Strijpen, Oombergen, Leeuwergerm, Grotenberge, Erwetegem, Godveerdegem, Sint-Goriks-Oudenhove, Elene, Sint-Maria-Oudenhove, Nieuwkerken-Waas, Het Streekboek, 1985, p.114.

1.11 Kleine eenmanszaakjes

Naast de grote breigoedfabrieken bestonden ook heel wat kleine fabriekjes en ateliers waar bonnetterie werd geproduceerd, vaak in opdracht van die grote fabrieken.

Tussen 1914 en 1944 stonden tal van dergelijke bedrijfjes voor breigoedfabricatie geregistreerd²¹. In Zottegem kende men het bedrijfje van Victor Backaert (“Backaert-De Lobelle & Vanderdonckt”) in de Hoogstraat 84, de “Centrale des sous-vêtements hygiénique” in de Gustaaf Schockaertstraat 7, het bedrijfje van Joseph De Poortere in de Rozenstraat 17, het bedrijfje van Theodore De Smet (“De Smet Gebroeders”) op de Broeder Marèsiaan, “De Wollen Kous” op de Erwetegemstraat 5, de bonnetteriefabriek “Bonnetterie Le Rubis” in de Broeder Marèsiaan, het breigoedfabriekje van Charles Martens-Leeman op de Heldenlaan 23, de breigoedfabriek van Cyriel Van Gansbeke in de Nieuwstraat 33, en de bedrijfjes van Gilbert en van Robert Verloo, respectievelijk Laurens Demetsstraat 4 en Heldenlaan 61.

In Leeuwergem werd er naast de fabriek van De Clercq ook nog breigoed vervaardigd door “De Beer & soeurs” (geen adres bekend), door Florent De Smedt, Steenweg 27 en door “De Smedt Gezusters”, Steenweg 38²².

Sint-Maria-Oudenhove telde 1 onderneming in de breigoedsector, “Mek. Wev. Th. Coppens”.

In Strijpen vond men het bedrijfje van Victor De Cubber in de Ledebergstraat en dat van Alfons Gabriels op de Meire.

Anders dan bij de grote ondernemingen die fabrieksgebouwen optrokken die volledig afgestemd waren op de breigoedproductie, maakten de kleinere ondernemingen vaak gebruik van een kleine achterbouw aan een particuliere woning.

1.12 pvba De Vos-Van Oudenhove

Ook na de tweede wereldoorlog werden nog nieuwe breigoedfabrieken gesticht. Een voorbeeld hiervan was de pvba De Vos-Van Oudenhove, die haar oorsprong had in de fabriek Schockaert-Smeets.

In de late jaren 1930 had de familie Schockaert plannen om een filiaal te openen in Engeland. En wie was daartoe beter geplaatst dan de licentiaat Germaanse talen onder hun kaderpersoneel, Leon De Vos. De oorlog trok echter een streep door die rekening.

Leon De Vos had echter wel de smaak te pakken gekregen en na de bevrijding begon het idee te rijpen om een eigen bedrijf op te richten. Al op 28 januari 1946 richtte hij een aanvraag tot opname in het handelsregister aan de rechtbank van koophandel te Aalst, en op 14 augustus van hetzelfde jaar begon de exploitatie van de handelszaak.

In maart 1948 schrijft hij dan zijn schoonvader Odilon Van Oudenhove en diens kinderen aan met de vraag om financieel te participeren in een nieuw op te richten textiel fabriek, die op 29 maart 1949 als pvba werd opgericht, met Leon De Vos als directeur. Het maatschappelijk kapitaal van de pvba bedroeg 2 miljoen frank, vertegenwoordigd door 2000 aandelen van 1000 frank. Leon De Vos en zijn echtgenote brachten de industriële brei- en naaimachines in, Odilon Van Oudenhove het perceel grond aan de Wurmendries te Strijpen, en een som kapitaal. Zijn zoon Fernand en zijn dochters Madeleine en Agnès brachten ook kapitaal in, net als mejuffrouw Elvire De Vos. Het ging dus echt om een nieuw familiebedrijf.

In oktober 1949 volgde een incident met Paul Cantaert, die zich bekloeg over het verloop van zijn personeel naar de nieuwe fabriek. De nieuwbakken ondernemers verdedigden zich door te stellen dat de aangeworven personeelsleden zich steeds spontaan hadden aangeboden, zonder enige vorm van aanmoediging vanwege de pvba.

Eind 1955 werd de fabriek een eerste maal uitgebreid. In 1970 volgt dan de aankoop van een groot nieuw aanpalend perceel grond, waarop een nieuwe uitbreiding gebouwd wordt.

De pvba concentreerde zich van bij de oprichting in 1948 op de vervaardiging van katoenen ondergoed. In 1959 werd er gediversifieerd, zodat tegen 1974 60% van de omzet gerealiseerd werd met een uitgebreide collectie badgoed, en 40% met vlakgebrede pulls voor dames, heren en kinderen. Tussen september en juni produceerde het atelier in Zottegem dagelijks 150 dozijn badpakken en bikinis volgens de ontwerpen van mevrouw Daisy De Vos. De modellen genoten onder het merk “Gordon” een zekere bekendheid, vooral in de Benelux waar ze via grootwarenhuizen, regionale en nationale grossiers gedistribueerd werden.

²¹ MAINZ (Karsten), Over bouwen en verbouwen. De textielnijverheid in het arrondissement Aalst (1914-1944): een industriële archeologie, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 2001, pp. 393-395.

²² Dit is mogelijk dezelfde onderneming als die van Frans De Smet, behandeld onder 1.10. Deze laatste onderneming vermeldt Karsten Mainz niet.

²³ “De Vos - Van Oudenhove : Bad- en strandmode begint reeds bij babies”, in: Ideeën en vezels Dupont, 26, september 1974, p. 6.

²⁴ In De Beiaard van 15/9/1962 plaatste dit bedrijf een werkaanbieding voor atelierwerksters, stiksters en thuiswerksters.

²⁵ In 1975 en 1976 hield de breigoedfabriek Parmentier verscheidene “Reklameverkoop” van *kleedjes, pullovers, vesten, ensembles, rokken en broeken en bermuda's*. Zie o.a.: De Beiaard dd. 26/6/1976.

²⁶ “Zottegems confectieatelier Upper Ten over de kop. Zevenentwintig zonder werk”, in: De beiaard, 7/11/1997.

tribueerd werden. In tegenstelling tot veel concurrenten, richtte de firma De Vos - Van Oudenhove zich voor haar badpakkencollectie ook op de allerkleinsten.

De pulls werden verkocht onder de toepasselijke merknaam “Vulpes”, het Latijn voor Vos²³.

In 1973 zette het bedrijf ook de stap naar de buitenlandse markt, met export naar Duitsland. Maar medio de jaren 1980 valt het doek ook over de jongste van de Zottegense breigoedfabrieken.

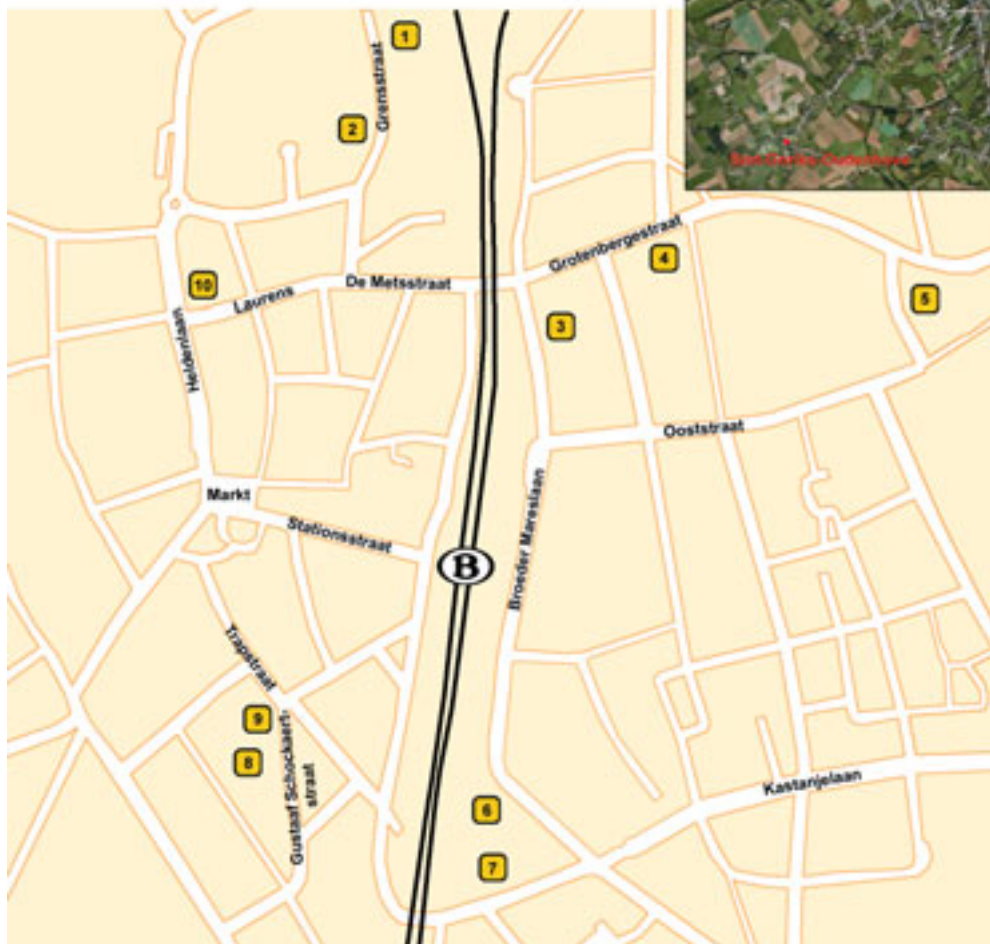
Andere voorbeelden van naoorlogse bedrijven zijn het “Confectiebedrijf Fl. Van Der Donckt” dat gevestigd was op de Baan naar Elene te Strijpen²⁴, de breigoedfabriek Parmentier op de Meire te Zottegem²⁵ en het confectieatelier “Upper Ten” aan de Smissenhoek te Erwetegem²⁶.

In dit artikel werd geprobeerd een overzicht te bieden van alle bedrijven, die actief zijn geweest in het rijke Zottegemse textielverleden.

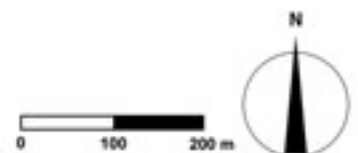
Dit rijke verleden blijkt nog steeds grotendeels onontgonnen terrein voor historici, zodat dit artikel tegelijk een oproep wil zijn tot een grondig, systematisch onderzoek.

Het artikel wil tenslotte ook een oproep doen aan al wie betrokken is geweest bij deze grootse bladzijde uit ons verleden en aan wie nog in het bezit is van enig bronnenmateriaal dat voor de studie ervan aangewend zou kunnen worden. Al te vaak raken bedrijfsarchieven versnipperd, of zelfs verloren. Help het onderzoek vooruit en schenk uw archieven aan een bevoegde instelling! U kan hiervoor terecht in het MIAT (inventarisatie.miat@gent.be) of bij de auteur van dit artikel (olivier.van.rode@pandora.be). ■

De textielnijverheid te Zottegem

1. Et. Paul Cantaert Verrierij
2. Et. Paul Cantaert et Fils
3. Et. Jules Moreels
4. The Cousy Knitwove Factory
5. Ch. De Lobelle - De Mulder
6. Bonneterie des Flandres
7. Bonneterie de Sottegem
8. Sanitary Underwear Company
9. Gustaaf Schockaert - Smeets
10. Louise Verloo

Mondelinge getuigenissen uit het Zottegemse textielleven

Naast een historische terugblik op het Zottegemse textielleven was het ook interessant om enkele mondelinge getuigenissen op te tekenen, van allerlei mensen uit groot Zottegem, vooral arbeiders, maar ook bedienden. Sommigen onder hen zijn nog werkzaam in de sector, anderen zijn gepensioneerd of werkzoekend²⁷.

Tijdens het gesprek werden aan elk van de deelnemers dezelfde vragen voorgelegd. Wat hieronder volgt is een samenvatting van de verschillende interviews.

Auteur: Ruben Mertens

C.D.V., kaderlid De Vos - Van Oudenhove

DFZ²⁸: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

C.D.V. Ik heb gedurende mijn loopbaan bij De Vos-Van Oudenhove verschillende functies waargenomen. Eerst bij de boekhouding, daarna werkte ik voor de productie. Ik maakte de berekeningen van het garen en dergelijke, en plaatste de bestellingen. Na mijn huwelijk ben ik op de baan getrokken als verkoper. In 1971 heb ik ontslag genomen om iets totaal anders te beginnen.

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

C.D.V. Van bij de oprichting in 1948 heb ik voor de fabriek van mijn vader gewerkt, en in 1971 ben ik eruit gestapt. Dat was dus 23 jaar.

DFZ: Hoeveel werknemers telden de bedrijven waar je werkt of gewerkt hebt?

C.D.V. Bij De Vos-Van Oudenhove werkten zo'n honderd mensen. Niet van in het begin natuurlijk,

maar het is wel het streefdoel van de zaakvoerder geweest om veel mensen in dienst te hebben.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

C.D.V. Het sociaal klimaat was inderdaad zeer goed. Ik herinner mij dat de werksters vaak zingend aan hun machines aan het werken waren. En ook vele bedienden zijn van het prille begin tot helemaal op het einde voor de fabriek De Vos-Van Oudenhove blijven werken. Ik denk aan Lea, Willy en Yvonne. De verhouding tussen baas en werknemers was zeer goed. Ons vader onderhield een vriendschappelijke relatie met zijn personeel

DFZ: Met welke gevoelens heeft u, en eventueel de andere arbeiders, het faillissement meegemaakt?

C.D.V. Zelf heb ik het faillissement van de firma De Vos-Van Oudenhove niet meegemaakt. Ik was toen al weg.

DFZ: Wat is uw algemene indruk bij deze terugblik?

C.D.V. Achteraf gezien heb ik nooit graag in de fabriek gewerkt. Ik was heel blij toen ik in 1971 aan iets anders kon beginnen. Ik denk wel dat het voor de werknemers een spijtige zaak moet zijn geweest dat de fabriek in falings is gegaan.

Y.D.L., gepensioneerd werknemster Sanitary.

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

Y.D.L. Ik was verwerkster van nylon. En ik kan u

²⁷ Er werd gekozen om de namen niet expliciet te vermelden. Vaak waren het mensen die een anonieme getuigenis wilden geven over een moeilijk hoofdstuk uit hun professioneel, maar ook emotioneel leven. Vandaar het respecteren van de privacy.

²⁸ DFZ staat voor Davidsfonds Zottegem die het initiatief nam

verzekeren, het was een hels lawaai in de fabriek: constant dreunden de machines rondom ons, je kon amper horen wat je buur zei tegen jou. Veel spreken was er niet bij trouwens, het was vooral werken geblazen! Fijn werk, en ook secuur, je kon je echt geen fouten permitteren.

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

Y.D.L. We hebben echt wel geluk gehad! Een heel leven werken op dezelfde plaats! De gouden tijden van de nylon-industrie! We konden toen zelfs een behoorlijk bedrag (ik dacht 200 franken) krijgen als we iemand aan konden brengen om in de fabriek te komen werken. Dat is de dag van vandaag wel even anders

DFZ: Hoe lang duurde uw loopbaan binnen de bedrijven?

Y.D.L. Ik ben nu 86 jaar en ik heb 45 jaar gewerkt in het verwerken van nylon. Vanaf mijn 15de tot mijn 60ste (nldr: vanaf 1937 tot 1982!), en dit aan één stuk in dezelfde fabriek. We hebben echt wel nog de goede tijden gekend. Met “we” bedoel ik mijn man en ik. Hij werkte ook in dezelfde fabriek, maar jammer genoeg is hij overleden.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

Y.D.L. Zelf was ik bij een vakbond, de katholieke, maar staken heb ik nooit gedaan. Je deed dat gewoon niet.

DFZ: Met welke gevoelens heeft u, en eventueel de andere arbeiders, het faillissement meegemaakt?

Y.D.L. Wel, op het einde gingen er stemmen op dat de fabriek zou sluiten, begin de jaren tachtig. Maar dat was nog niet voor direct. Vele mensen hebben een premie gekregen, maar ik niet: ik was al op pensioen toen de fabriek dichtging. Wat ik wel nog heb, is een gouden medaille voor bewezen diensten. Wie kan dat nog zeggen: 45 jaar werken in hetzelfde bedrijf!

J.V., actief werknemer Cantaert, ex-werknemer Sanitary

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

J.V. Als techniek ben ik verantwoordelijk voor de installaties in de breizaal. Bij Sanitary Underwear werkte ik vooral als breier. De zaken die ik van mijn eerste werk bij Sanitary heb geleerd, komen bij de firma Cantaert zeker en vast van pas.

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

J.V. Naast mijn hoofdactiviteiten als onderhouder en breier, help ik ook met het laden en lossen van de grondstoffen die nodig zijn voor het breien. Mijn functie dekt dagelijks verschillende ladingen. Wat afwisseling kan geen kwaad.

DFZ: Hoeveel werknemers telden de bedrijven waar je werkt of gewerkt hebt?

J.V. Sanitary had toen ik begon in 1974 een 300 à 400 mensen in dienst, het kunnen er meer geweest zijn, als ik me niet vergis. Na 1992 werd dat aantal

enkele jaren geleden tot een 70-tal gereduceerd. Nu bij Cantaert werken we nog met een 60-tal mensen. Het aantal arbeiders is zeer sterk afgenomen in de loop der jaren, logisch, als de confectie naar het buitenland werd verhuisd.

DFZ: Hoe lang duurde uw loopbaan binnen de bedrijven?

J.V. Ik werkte 18 jaar bij Sanitary en heb de gloriejaren nog meegemaakt. Het was mijn allereerste werk, mijn moeder is me zelf gaan aanbieden, en terstond kreeg ze ook het voorstel om te beginnen als stikster. Bij Cantaert is dit mijn 16de jaar.

DFZ: Hoe zat het met de werkvastheid? Bent U vaak veranderd, of bleef u eerder langdurig bij dezelfde werkgever?

J.V. Door de herstructurering bij Sanitary ben ik slechts één maal veranderd van werkgever, in 1992.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

J.V. Eenmaal heb ik een algemene staking meegemaakt, eind de jaren 1980 bij de Sanitary. De reden was heel eenvoudig: de nakende “herstructurering” en de bijkomende afdankingen. Veel effect en resultaten had die staking niet: er zouden immers meer drastische maatregelen genomen worden vanuit de directie, tot algemene sluiting toe. De acties zijn op een bepaald moment gestopt en iedereen ging weer aan de arbeid.

DFZ: Hoe zou u de omgang tussen personeel en ■■■

Geheel boven: S.U.C. voor de reconversie. Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

Boven: In 1995 werd het hoofdgebouw, de achthoekige fabrieksschoorsteen en de stoomketels beschermd als monument omwille van hun industrieel-archeologische waarde.
Foto: Kurt Waegeman

Jubileumfoto naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de firma Cantaert in 1958. Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

bazen typeren?

J.V. Nu is het contact met de bazen veel directer. De directie komt zelf vragen hoe het ermee gaat, of alles naar believen is. Alles is veel kleinschaliger. Vroeger, in de grotere fabriek, gebeurde alles veel meer via de productiechef: die man was de schakel tussen arbeider en directeur(s). Op dat vlak is er dus heel wat veranderd.

DFZ: Met welke gevoelens heeft u, en eventueel de andere arbeiders, het faillissement meegemaakt?

J.V. De meest overheersende gevoelens waren ongelof en spijt. Ik heb veel mensen zien huilen. Ook de ontgoocheling was te lezen op de gezichten, gecombineerd met de onzekerheid omtrent de toekomst. De meeste mensen werkten al tientallen jaren bij de Sanitary, het faillissement viel bij sommige mensen in als een echte bom. Mijn idee is dat de aandeelhouders er niet uitkwamen en dat het failliet er gekomen is doordat men niet tijdig heeft ingespeeld op de opengaande Europese markt. Men had voor de confectie vlugger naar het buitenland moeten gaan. Dan was nog een deel van de fabriek in Zottegem gevrijwaard gebleven van ontslagen, maar ja. In 1989 kwam alles in handen van een Nederlandse groep. Die had dan wel de gebouwen in handen maar niet het merk waarvoor Sanitary zo gekend was, Ribconfort. Vandaar dat niet lang daarna, in 1992, alles werd verkocht en de fabricatie voor goed stilviel. Het einde was toen wel heel erg tastbaar.

DFZ: Wat is uw algemene indruk bij deze terugblik?

J.V. Wel, ik heb vooral het gevoel dat er bij de Sanitary, en dan spreek ik wel van de goede jaren, veel minder stress was dan nu het geval is. Als er werk was (en dat

was er in de jaren 1970 in overvloed), dan kon men zijn ding blijven doen, zonder zich echt op te jagen. Toen was de fabrikant koning en moest de klant zich meestal schikken naar de leveringstermijn van het bestelde textiel. Nu is het veeleer omgekeerd: de klant bepaalt tegen wanneer iets af moet zijn, anders dreigt men elders te gaan. Dit verhoogt natuurlijk het stressgehalte bij elke werknemer, maar ook bij de bazen. Gelukkig dat de confectie voor het allergrootste deel bij Cantaert tijdig naar het buitenland is verhuisd. Ook al zijn de voortekenen somber, toch hoop ik dat de fabriek nog een hele tijd kan open blijven. We leveren goed werk af, tijdig, en vooral, de mensen kunnen trots zijn op hun breigoed van eigen streek.

A.V.R., gepensioneerd werknemer Sanitary Zottegem

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

A.V.R. Ik was mijn hele loopbaan chronometreer. Ik moest met mijn meetapparatuur vaststellen hoe vlug elke werkster kon werken en hoeveel tijd ze nodig had om haar stukken te maken. Aangezien ze per stuk werden betaald, konden sommige werksters goed hun boterham verdienen in de fabriek. Ik heb mijn beroep altijd naar eer en geweten gedaan, zoveel is zeker!

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

A.V.R. Ik ben begonnen in 1958 en heb aan één stuk doorgewerkt tot 1988. Gelukkig kon ik tijdig met pensioen, de overname eind jaren 1980, begin jaren '90 heb ik niet echt actief meegemaakt. Ik weet één

ding: een vete onder de bazen van Sanitary heeft meegespeeld in de ondergang van de fabriek. Jammer, maar als de bazen niet overeenkomen, dan kan het geluk vlug keren.

DFZ: Hoe gekend was Sanitary Underwear?

A.V.R. Heel gekend, tot ver in het buitenland! We hadden onze eigen merken Ribconfort en Sanylon, en na de overname van de fabriek in Gent, ook Avion. Er waren ook klanten die hun eigen etiket hadden. De grootste klant was de Hollandse warenhuisketen Vroom & Dreesman. Ik herinner me nog heel goed dat mensen van V&D minstens jaarlijks de nieuwe modellen kwamen bekijken in de showroom. Nadat ze hun bestelling hadden geplaatst, gingen ze met de hoge menen dineren in restaurant "t Parksken", op kosten van de firma!! (*lacht*)

Nog een andere grote afnemer was Damart uit Dottignies (*nvdr: Dottenijs bij Moeskroen*). Zij verkochten zeer veel via bestellingen per postcolli, dus uit een catalogus. Damart had trouwens ook enkele winkels in Oudenaarde. Ook het warenhuis Innovation uit Brussel met als etiket "Cicerone" was een grote klant.

Er waren ook verschillende "voyageurs", "reizigers" die de winkels in het land bezochten om bestellingen op te nemen.

Een ander heel bekend merk, Hunkemöller, was een moeilijke klant. Ze vitten op alles en nog wat, dat weet ik nog heel goed. Er waren steeds aanmerkingen op de afwerking en om deze drogreden stuurden ze hun niet verkochte artikelen terug.

Als ik me goed herinner, dan heeft Sanitary nog een jaar of twee een wielerploeg gesponsord. Ik dacht dat dit de Solo-Superia-ploeg was maar ik ben dit niet zeker.

DFZ: Hadden jullie contacten met andere bedrijven in het Zottegemse?

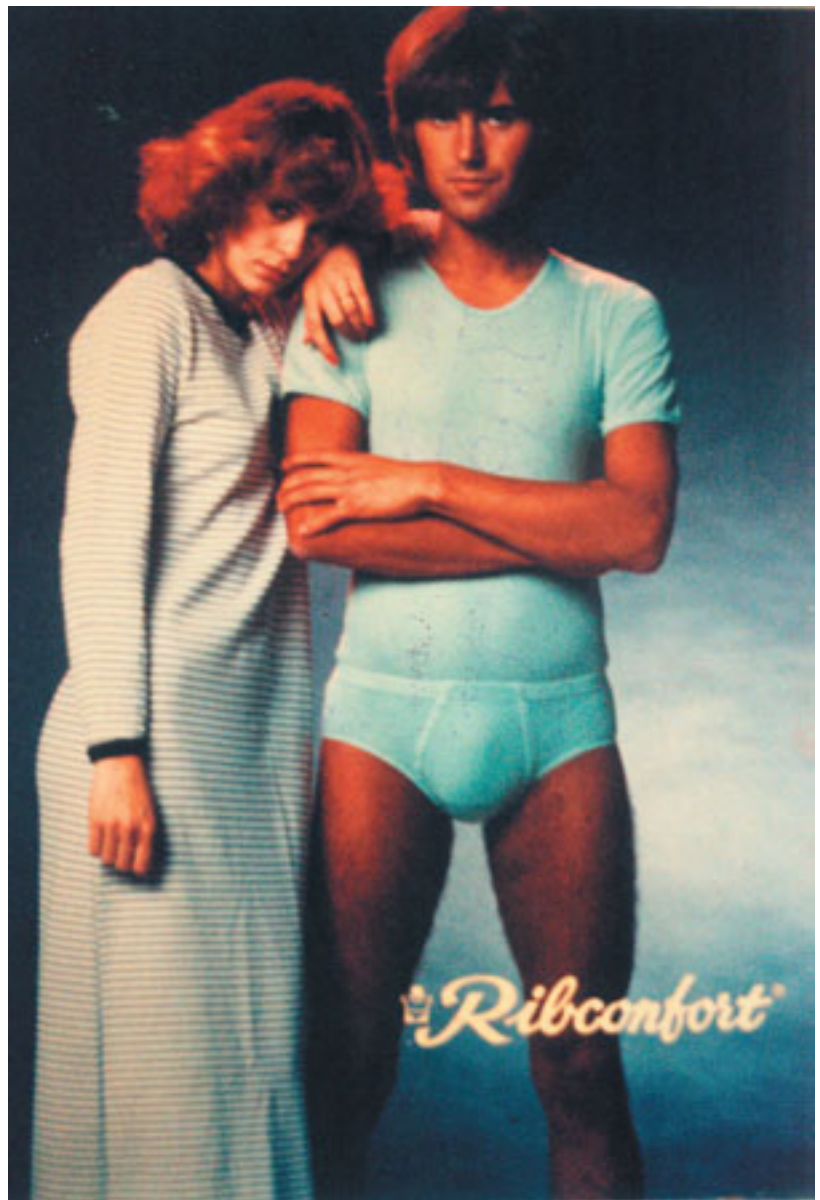
A.V.R. Ja, op Sint-Katrien gingen we samen met de mensen van Cantaert naar de mis, en daarna was het diner en dansen, dat was een leuke tijd. Daar zijn nog foto's van trouwens. Maar overigens, neen, weinig contacten onderling. Sommige werksters daarentegen van toen kom ik nog tegen op de markt of in Zottegem, en dan is het leuk om nog eens een praatje te slaan.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

A.V.R. Actief heb ik nooit meegestaakt. Er was wel een raad waar we ons ding konden zeggen, maar echt gestaakt, neen, dat heb ik niet gedaan. Als er iets te zeggen was, dan werd dit vooral geregeld met meneer Hoebeke, de chef. De man leeft nog en is 91 jaar oud en nog zeer krantig!

DFZ: Wat is uw algemene indruk bij deze terugblik?

A.V.R. Ja, zo'n terugblik doet me toch wel plezier. Naast het fabriekswerk hielp ik mijn vrouw ook nog in de drukkerij en in de café, veel tijd om me te vervelen had ik dus niet. Maar ik moet wel zeggen dat chronometreer-zijn geen makkelijk beroep was: je

stond tussen het werkvolk en de bazen in! Men heeft me af en toe wel eens toegebeten dat ik best ergens anders zou gaan staan met mijn meetapparatuur, of dat ze anders..., maar kom, iedereen wist dat iemand dit werkje moest doen, maar inderdaad, het was soms lastig werken. Ik kan u nog veel anekdotes vertellen!

Ribconfort, één van de merken Sanitary Underwear Company. Centrum voor Streekgeschiedenis, Zottegem.

L.B., ex-werkneemster Sanitary Zottegem

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

L.B. Ik maakte de modellen voor de slaapkleren en voor het ondergoed in de Sanitaryfabriek. Gedurende 27 jaar tot aan het faillissement. Op mijn 47ste was ik verplicht ander werk te zoeken. Daarvoor werkte ik nog een drietal weken in een textielatelier in Deinze. Na het einde van de Sanitary moest ik me aanbieden voor werk via de VDAB. Dat was echt een moeilijke periode, na 27 jaar van de ene dag op de andere een heel ander leven moeten beginnen. Jammer dat een familiekwestie aan de oorsprong lag van het failliet.

DFZ: Heeft u ooit gedacht dat Sanitary zou sluiten? ■■■

L.B. In de goede tijden niet, natuurlijk! Ik mocht met de bazen mee naar de grote beurzen, zoals in Düsseldorf, waar we de relaties met de andere fabrieken en vertegenwoordigers konden onderhouden. Natuurlijk is het bergaf gegaan, van 400 man tot een 40 à 50 mensen. Velen zijn op brugpensioen gestuurd.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

L.B. Ik was bij de katholieke vakbond, maar bedienden mochten niet staken, arbeiders wel, maar veel heb ik dat niet zien gebeuren. Op het einde waren er natuurlijk wel spanningen.

DFZ: Wat is uw algemene indruk bij deze terugblik?

L.B. Met heel veel spijt kijk ik terug. Laatst liep ik in de Macro, en ik zie dat sommige modellen die nu nog verkocht worden, stammen uit de tijd van Sanitary. Vele van die patronen zijn niet of nauwelijks veranderd.

D.D.V., gepensioneerd styliste De Vos - Van Oudenhove en Decca (gebroeders De Clercq) Leeuwergem

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

D.D.V. Gedurende mijn hele loopbaan was ik styliste, eerst in de breigoederenfabriek De Vos - Van Oudenhove, en nadien bij De Clercq. Ik tekende de patronen voor de collecties breigoed, van heren-pull-overs tot koersbroeken.

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

D.D.V. Ik heb 30 jaar in de bonneterie gewerkt, van mijn 20ste tot mijn 50ste. Tot 1986 was dat in de fabriek van mijn vader. Daarna stapte ik over naar één van onze belangrijke afnemers, de fabriek De Clercq.

DFZ: Hoeveel werknemers telden de bedrijven waar je werkt of gewerkt hebt?

D.D.V. In de breigoederenfabriek De Vos - Van Oudenhove werkten een honderdtal mensen. Toen ik na de faling van die fabriek bij Decca begon, werkten daar ook zowat honderd mensen. Later verminderte dat aantal wel.

DFZ: Hoe zat het met de werkvastheid? Bent U vaak veranderd, of bleef u eerder langdurig bij dezelfde werkgever?

D.D.V. Ik ben nooit van werk veranderd, behalve natuurlijk toen de fabriek De Vos - Van Oudenhove in faling is gegaan. Dan werd ik gecontacteerd door de De Clercqs, met de vraag om mijn werk bij hen verder te zetten. Daar ben ik uiteraard op ingegaan. Bij Decca ben ik blijven werken tot ik een ongeval heb gehad, waarna ik op prepensioen ben gegaan.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

D.D.V. Het sociaal klimaat was zeer goed, zowel bij de fabriek De Vos - Van Oudenhove als bij Decca. De verhouding tussen bazen en werknemers was optimaal. Ik heb in mijn dertigjarige carrière nooit een

staking meegemaakt.

DFZ: Met welke gevoelens heeft u, en eventueel de andere arbeiders, het faillissement meegemaakt?

D.D.V. Ik heb inderdaad het faillissement van de firma De Vos - Van Oudenhove meegemaakt. Ik ben echter direct bij Decca aan de slag kunnen gaan, en kan dus niet echt veel zeggen over de algemene stemming bij het personeel. In elk geval kwam die faling totaal onverwacht voor de werknemers. Ik heb zelfs nog een volledige nieuwe collectie getekend, die dan door andere fabrikanten is gerealiseerd en verkocht.

DFZ: Wat is uw algemene indruk bij deze terugblik?

D.D.V. Eigenlijk heb ik nooit graag in de bonneterie gewerkt. Mijn droom was om styliste te worden in een confectiebedrijf, en met stoffen te werken. Toen mijn vader zijn eigen textiel fabriek begon, in 1949, moest ik echter die droom laten varen. Als 19-jarig meisje werd ik dan naar de bonneterieschool in Namen gestuurd, en belandde ik op die manier in het breigoed. Ik kijk dus enigszins teleurgesteld terug op mijn professionele loopbaan...

L. G., gepensioneerd werknemer UCO Gent en Zottegemnaar

Deze Zottegemse textielwerknemer was niet werkzaam in Zottegem zelf, maar zijn getuigenis geeft een unieke kijk op het textielleven in de UCO-spinnerijen die in de Oost-Vlaamse regio eveneens niet weg te denken waren.

DFZ: Wat is uw functie binnen het bedrijf waarin u werkzaam is of was?

L.G. Ik was technisch controleur in de UCO-spinnerijen. Daar controleerde ik of alle machines goed onderhouden werden. In 1954 ben ik begonnen in UCO. Zoals iedere techniekier moest ook ik onderaan de ladder beginnen, door onder meer machines te kuisen, te onderhouden, te monteren en ze te bedienen. Zo ben ik in 1957 als technisch controleur begonnen. Op het einde van mijn werkdag moest ik verslag uitbrengen aan de plaatselijke onderhoudstechniekier en aan de directie. Op het einde van de week bracht ik dan verslag aan de technische directie van UCO. De administratieve zetel was gelegen in Ledeberg, UCO "Belle-View". De UCO-toren staat er nu nog, afrit Gent-centrum. In die jaren begonnen de automatisatie en de elektronica zich in snel tempo te ontwikkelen. Daarom moest ik regelmatig op cursus om mijn job naar behoren te vervullen.

DFZ: Hoe verliep uw carrière in grote lijnen?

L.G. Van 1954 tot aan mijn brugpensioen in 1990, dus 36 jaar in totaal. In 1979 kwam daar naast mijn binnenlandse activiteiten ook een buitenlandse – vooral Afrikaanse - exponent bij. Bestaande fabrieken die om wat voor reden dan ook stillagen, moest ik al dan niet onder begeleiding inspecteren door middel van enkele steekproeven. Maar daarnaast verbleef ik vaak in onder andere Ethiopië en Algerije. Daar waren vele nieuwe weeffabrieken gekomen met steun uit het buitenland, vooral dan van het voormalige

Het hoofdkwartier van UCO te Ledeberg.
Uit *Bedrijfspublicatie UCO*; Collectie Bibliotheek MIAT.

Oostblok. Deze fabrieken wilden van mij dan, als werknemer van “UCO engineering”, een neutrale controle met een verslag aan de bevoegde instanties. Deze controle vond in deze landen plaats, maar ook in de landen waar de machinerie werd vervaardigd én werd ingescheept, zoals Italië.

Een anekdote: ik leerde een zekere Robert Browaews kennen in Ethiopië, een man met wie ik goede contacten onderhield, en die bleek een rasechte Zottegemnaar te zijn! Een kleine wereld! Er was zelfs een lokale man die me telkens begeleidde, en iedere keer ging er wel iets stuk! Hij wou op den duur niet meer met me samen in de auto zitten, maar ja, aftandse transportmiddelen, gebrekkig onderhoud en een slecht wegnnet waren kenmerken van mijn Afrikaanse periode.

DFZ: Hoeveel werknemers telden de bedrijven waar je werkt of gewerkt hebt?

L.G. In het begin van mijn loopbaan in 1954 werkten er ongeveer 7500 mensen bij UCO, gespreid over de verschillende vestigingen, administratief centrum inbegrepen. In Brugge bestaat er nog een laatste UCO-spinnerij met ongeveer 175 mensen, maar voor hoe lang nog is de vraag? Waar is de oude fierheid naartoe, vraag ik me dan af...

DFZ: Wat maakte men in uw bedrijf?

L.G. UCO bezat in ons land in totaal 17 spinnerijen, een 12-tal weverijen, ververijen, en fabrieken voor de afwerking, de bedrukking en de confectie. Ook in Noord-Frankrijk was er in Rouen een grote spinnerij-weverij-ververij. Naast Gent waren er ook afdelingen in o.a. Laarne, Ronse, Lokeren, Amougies... De balen ruw katoen kwamen via Gent-Zeehaven naar de verschillende textielspinnerijen over het hele land. Het ruwe katoen werd in de magazijnen van Gent-Zeehaven gecontroleerd door een Zottegemnaar, Jean

Van Driessche, zoon van Jules Van Driessche van op de Meire in Zottegem. In de UCO-spinnerijen werd het katoen gesponnen tot een draad – *van bloem tot weefsel* zoals men zei. Het garen ging dan op zijn beurt naar de UCO-weverijen, maar ook andere weverijen, o.a. de bonnetterie, zowel in binnen- als buitenland namen garens af van UCO.

Ook in Zottegem waren er afnemers van garens, zoals de Sanitary, met als merknaam AVION, firma Cantaert met als merknaam DULCIA, de firma Jules Moreels – waar nu Dreamland gevestigd is – met als merknaam JUMO. In Zottegem werd veel ondergoed gebreid met de garens van UCO. In de jaren 1960 kwam er reeds concurrentie uit de lage loonlanden die hun goedkopere garens op de markt brachten. UCO was toen ook al gestart met het spinnen van synthetische garens.

DFZ: Hoe lang duurde uw loopbaan binnen de bedrijven?

L.G. Van 1954 tot aan mijn brugpensioen in 1990 heb ik gewerkt, dus 36 jaar. In het jaar 1976-77 werd een aparte afdeling opgestart, nl. “UCO Engineering”. Vanaf 1978 kwam er naast mijn binnenlandse activiteiten ook een buitenlandse component bij voor “UCO Engeneering”, in Afrika. Guinea, Algerije, Benin, Somalië, Ethiopië en Zaïre (Congo) waren de landen waar ik regelmatig naartoe moest trekken. Ik moet wel zeggen dat Ethiopië zowat mijn ‘tweede thuis’ geworden is.

In Afrika bestond mijn taak er vooral in om na te gaan of er een mogelijkheid bestond om bestaande spinnerijen die buiten werking waren, opnieuw op te starten. Aan de andere kant volgde en controleerde ik ook in de nieuwe spinnerijen de montage van nieuwe machines. Met de overige controleurs had ik ook veel contacten. In Algerije heb ik zo een Zottegemnaar ontmoet, een specialist meestergast, namelijk Marcel Eggermont. In Ethiopië was de projectleider, zoals ik al vermeldde, óók een Zottegemnaar, Robert Browwaes, zoon van Firmin Brewwaes uit de Kazernestraat, een zeer bekwaam man, die jammergenoeg in Addis-Abeba in 1994 is overleden. Je ziet, de Zottegemse know-how zat verspreid over heel Afrika.

DFZ: Hoe zat het met de werkvastheid? Bent u vaak veranderd, of bleef u eerder langdurig bij dezelfde werkgever?

L.G. Ik heb altijd bij UCO gewerkt. Je moet weten dat UCO in die tijd zo vast als een rots was, en dat we een goede tot zelfs zeer goede verloning hadden. Ik heb jaren gekend waar ze naast een 13de, ook een 14de én een 15de maand gaven op het einde van het jaar! Dat zie ik niet zo vlug meer gebeuren. En, natuurlijk, ik deed het werk zeer graag! Het was afwisselend, leerrijk en boeiend. Ik had ook het geluk een land, een volk en een cultuur te leren kennen op een manier waarop een toerist dat niet kan. Je moest echt bij de mensen gaan ter plaatse, met die mensen werken en er mee leren omgaan.

Op het einde van mijn loopbaan, in 1985, ik zou het bijna vergeten, deed ik drie jobs: controleur binnen-

land, controleur in het buitenland en technisch adviseur bij de centrale aankoopdienst, gedurende één dag in de week. Dat was echt het testen van verschillende materialen om het beste product aan te prijzen bij de chef van de aankoopdienst. Je ziet, er was voldoende variatie in die branche.

DFZ: Kan u iets meer vertellen over de stakingsgolven die er zijn geweest in de textielsector? Heeft u specifieke herinneringen daaraan?

L.G. Och, ik heb nog verschillende herinneringen, hoor! Ik moet zeggen, ik heb nog vaak tot en met de zaterdag tot 15 uur gewerkt, de eerste stakingen waren rond het verminderen van de werkuren, tot 48 uur en minder per week... Natuurlijk waren er ook de verschillende stakingen tegen het goedkoper garen, zelfs al in de jaren '50. En toen ze staakten, dan was het echt piket voeren. Ik ben jaren lid geweest van de katholieke vakbond! Pas later heb ik ook stakingsgolven meegemaakt die ijverden voor het gelijkmaken van het arbeiders- en het bediendenpensioen.

DFZ: Hoe zou u de omgang tussen personeel en bazen typeren?

L.G. Ik had geen gemakkelijke job. Op één van de speeches naar aanleiding van mijn pensioen staat geschreven dat ik me “*tussen hamer en aambeeld*” bevond, en dat was een rake typering. Ik moest rapporten uitbrengen bij de bazen over het al dan niet goed functioneren of onderhouden van een machine of een eenheid. En ik kan u verzekeren: één van de grote bazen, wanneer er iets niet in orde was, was er als eerste bij om, boven zijn kostuum, een stofjas aan te doen en persoonlijk te komen kijken waar het probleem lag!

Maar, het is me gelukt, op het einde van mijn loopbaan kon ik iedereen recht in de ogen kijken. Ik ben een gelukkig en tevreden man. Regelmatig heb ik nog contact met vroegere collega's voor een korte wandeling, een museumbezoek met daarna een natje en een droogje. Zo waren we eens op bezoek in het Gentse MIAT, gevestigd in de oude UCO-spinnerij Desmet – Guequier.

DFZ: Met welke gevoelens heeft u, en eventueel de andere arbeiders, het faillissement meegemaakt?

L.G. Ik heb er geen meegemaakt bij UCO, maar indien een fabriek over kop ging of om wat voor reden dan ook moest sluiten, werd er een catalogoog gemaakt van de voorradige apparatuur. Dan bekeek ik dat allemaal en ging ik ter plaatse om de staat van de machine te verifiëren en dan eventueel een advies voor aankoop te geven... Voor die mensen was dat niet echt een leuke ervaring, maar dat was nu eenmaal de werkelijkheid. ■

17 SPINNERIJEN EN WEVERIJEN

N.V. FILATURES ET TISSAGES
UNION COTONNIERE
 BELLE-VUE — LEDEBERG — GENT
 TEL. : 23.44.93-97 — 23.18.81-84

UCOTINT

IMPERUCO

UCODRA

VELUCO
3 stars
 Velours-Marseille

UCO

velours **UCO**
 Finish DRI-SIL

WEEFSELS VOOR KONFEKTIE

- Weefsels voor shorts, pantolons en draperie
- Fluweel
- Suedine
- Engels leder
- Moleskins
- Bedford Cords
- Keper, satijn
- Gobardine
- Jaspee
- Denim
- Voeringstof
- Pocketing
- Hydroneblauw

WEEFSELS VOOR REGEN- EN SPORTKLEDING

- Gobardines
- Popelines
- Fantasieweefsels

HUISLINNEN

- Bedlakens (ruw, gebleekt, gekleurd, gestreept, geruit en flanel)
- Tafeldoeken en servetten
- Keukendoeken
- Zakdoeken
- Stofdoeken en vaatdoeken

LINNENGOED

- Weefsels voor pyjama's
- Keperflanel
- Weefsels voor overhemden, dameskleedjes en blouses
- Vichy en Zephier
- Triplures

WEEFSELS VOOR INDUSTRIELE DOELEINDEN

- Zeildoek
- Weefsels voor het drukken
- Bougrans
- Weefsels voor auto-plafonds
- Tentendoek

Kleine informatiebrochure van UCO, vermoedelijk rond de jaren 1960 uitgegeven. Een grote diversiteit aan textiel was één van de troeven van UCO. *Collectie Bibliotheek MIAT.*